

Ale co ty, blýskavice? Ty
nemáš také cit s bolestmi žen?

DVOŘAN

Nepřísni blýskavici, paní! Prokázala ti službu.
Jako zlatá šňůra s hrudi nebeského slona,
jako bílá korouhev, jež s vršku hory stkví se,
jako lampa, rozsvícená v zdech Indrova sídla,
cestu k němu ozařuje ti ta blýskavice.

VASANTASÉNÁ

Tuhleto je zrovna jeho dům, pane.

DVOŘAN

Vyznáš se ve všech uměních, a proto tě není třeba
poučovatí. Než přesto mě láska k tobě má k tomu,
abych ti dal radu: Neprojevuj přílišný hněv, až
vstoupíš dovnitř.

Cítíš-li hněv k chlapci, není lásky;
bez hněvu však také lásky není.

Rozhněvej se naň a rozhněvej ho;
odpusť mu a vezmi odpuštění.

Budiž. Dosti na tom! Hola, oznamte urozenému
Čárudattovi, že

v této chvíli, šperkované mraky,
kvítím celé provoněné,
přišla plná radosti a lásky,
deštěm promočené vlasy —
blýskání a hřímání ji děsí,
ale touha k tobě žene,
stojí ti již na prahu a bláto
s nákotníků umývá si.

ČÁRUDATTA (*naslouchá*)

Příteli, jdi se podívat, co to znamená!

ŠPRÝMAŘ

Jak si přeješ. (*Jde k VASANTASÉNĚ s úctou*) Bud
zdráva, paní.

VASANTASÉNÁ

Zdravím tě, pane. Vítám tě. (*K DVOŘANOVÍ*) Vzác-
ný pane, děvče se slunečníkem je ti k službám.

DVOŘAN (*k sobě*)

Věru, obratný způsob, jak se mne zbaviti. (*Nahlas*)
Budiž. Vážená Vasantaséno,

nevěstka trh špatností je, brána klamu, pýchy,
kolébka lstí, neřestí, lží, domov láskování,
je to trh, jenž slavnostmi všech rozkoší

jen kypí —
prodej šťastně svou tvář za své laskavosti,
paní!

DVOŘAN *odejde.*

VASANTASÉNÁ

Kdepak je ten váš hráč, ctnostný Maitréjo?

ŠPRÝMAŘ (*k sobě*)

Nonono! Pěkná čest pro mého přítele, když se
o něm říká, že je hráč! (*Nahlas*) Tuhle je, v uschlém
ovocném sadě, paní.

VASANTASÉNÁ

Jdi — jakýpak uschlý ovocný sad, pane?

ŠPRÝMAŘ

Protože v něm není nic k jídlu ani k pití.

VASANTASÉNÁ *se rozesměje.*

ŠPRÝMAŘ

Tak jdi dál, paní.

VASANTASÉNÁ (*k SLUŽCE*)

Co mám říct, až vejdu?

SLUŽKA

„Jak se ti vede dnes večer, hráči?“

VASANTASÉNÁ

Můžu to říct?

SLUŽKA

Můžeš, jak se to jen bude hodit.

ŠPRÝMAŘ

Jdi dál, paní.

VASANTASÉNÁ (*vejde, přiblíží se k ČÁRUDATTOVI a uhodí ho květinami*)

Hej, hráči, jak se ti vede dnes večer?

ČÁRUDATTA (*spatří ji*)

Ach, Vasantaséná jest zde. (*Radostně vstává*) Má milovaná,

večery mi uplývají v bdění,
noci uplývají ve vzdychání;
dnešní večer ukončil mé hoře,
žeš mi přišla, krásnooká paní.

Buď zdráva, paní. Zde jest sedadlo — posad se, prosím.

ŠPRÝMAŘ

Tady je sedadlo, posad se, paní.

VASANTASÉNÁ *usedne, ostatní po ní.*

ČÁRUDATTA

Příteli, pohled, pohled:

Kadambový květ jí visí s ucha,
kapičky s něj kanou bez přestání,
že tou prškou jeden prs jest ztřísněn
jako princ na krále pomazaný.

Vasantaséná má oba oděvy promáčený, příteli.
Přines jí jiné — ty nejkrásnější.

ŠPRÝMAŘ

Jak si přeješ, pane.

SLUŽKA

Zůstaň tady, urozený Maitréjo. Posloužím paní sama. (*Činí tak.*)

ŠPRÝMAŘ (*stranou*)

Příteli, rád bych se vzácné paní na něco zeptal.

ČÁRUDATTA

Učiň tak.

ŠPRÝMAŘ (*nahlas*)

Pročpak jsi sem, paní, zase přišla — v takovémhle nečase a tmě, že není ani měsíc vidět?

SLUŽKA

Ten bráhman je upřímný, paní.

VASANTASÉNÁ

Radši řekni „mazaný“.

SLUŽKA

Paní se přišla zeptat, jakou má tahle perlová šňůra cenu.

ŠPRÝMAŘ (*stranou k ČÁRUDATTOVI*)

Já ti to povídal, že jí to není dost, protože si myslí, že měl ten zlatý šperk větší cenu než perlový náhrdelník. A teď si přišla ještě pro něco navrch!

SLUŽKA

Paní si myslila, že ta šňůra perel patří jí, prohrála ji v kostkách a toho hráče, co ji vyhrál, poslal král nikdo neví kam.

ŠPRÝMAŘ

Opakuješ jenom to, co už tu bylo, paní.

SLUŽKA

Do té doby, než ho najdou, si vem tenhle zlatý šperk. (*Podává mu ho.*)

ŠPRÝMAŘ *jej váhá přijmout.*

SLUŽKA

Prohlížíš si ho náramně důkladně, pane. Viděl jsi ho už někdy?

ŠPRÝMAŘ

Ne, paní, ale můžu nechat oči na tom, jaký šikovný umělec ho dělal.

SLUŽKA

Zrak tě klame, pane. Je to zrovna ten šperk.

ŠPRÝMAŘ (*radostně*)

Slyšíš, příteli? Je to zrovna ten zlatý šperk, co nám ukradli z domu!

ČÁRUDATTA

Příteli,

lest, jíž my jsme chtěli nahraditi odcizenou
včec,
ošálila nyní nás — leč to jest jenom zdání
přec?

ŠPRÝMAŘ

Příteli, moje bráhmanské slovo na to, že je to pravda.

ČÁRUDATTA

To jest vskutku příjemné pro nás.

ŠPRÝMAŘ (*stranou k ČÁRUDATTOVI*)

Zeptám se jí, jak k němu přišla.

ČÁRUDATTA

To nebude na škodu.

ŠPRÝMAŘ (*SLUŽCE do ucha*)

Takhle.

SLUŽKA (*ŠPRÝMAŘI do ucha*)

Takhle.

ČÁRUDATTA

Co si povídáte? Jsme my snad cizinci?

ŠPRÝMAŘ (*ČÁRUDATTOVI do ucha*)

Takhle.

ČÁRUDATTA

Děvče, vskutku to jest týž zlatý šperk?

SLUŽKA

Samozřejmě, pane.

ČÁRUDATTA

Nikdy jsem, děvče, nenechal dobrou zprávu bez odměny. Přijmi tedy odměnou zde tento prsten. (*Pohlédne na prst, a když vidí, že prsten nemá, projevuje stud.*)

VASANTASĚNÁ (*k sobě*)

Právě pro tohle tě miluju!

ČÁRUDATTA (*stranou k ŠPRÝMAŘI*)

Ach, běda,

nač již od samého počátku jest žití,
žije-li zde člověk jmění zbavený?
Nemá nejmenšího, čím se odvděčiti;
jeho hněv i přízeň nic jsou, bez ceny.

A dále:

Chudák jest jak pták s chromými křídly,
jak uschlý strom opadaný,
jako rybník bez vody jest,
jak had, když má zuby vylámány.

A dále:

Chudí lidé rovnají se pustým prázdným
domům
nebo studním bez vody či neplodným
stromům.

Dávno zapomněli, co jsou styky se známými;
nemají proč hledati je, těšiti se s nimi.

ŠPRÝMAŘ

Nech toho přehnaného smutku! (*Nahlas se roze-
směje*) Prosímtě, paní, vrať mi můj koupací oblek!

VASANTASÉNA

Vzácný Čárudatto, to se nehodí, abys přirovnával
lidi, jako jsem já, k šňůře perel.

ČÁRUDATTA (*s rozpačitým úsměvem*)

Vasantaséno, pohleď, pohleď:

Kdo uvěří, jak to bylo? Každý si mne
změří pouze.

Probouzíš jen povržení, když ti vážnost
vzala nouze.

ŠPRÝMAŘ (*k SLUŽCE*)

Tak co, děvče, budeš tu dneska v noci spát?

SLUŽKA (*se smíchem*)

Ale, vážený Maitréjo, teď mluvíš až moc po lo-
patě!

ŠPRÝMAŘ

Au, příteli! Už sem zase pronik dešť ohromnými
kapkami, jako když odtud chce vystrnadit lidi, co
se tu pokojně usadili.

ČÁRUDATTA

Správně jsi řekl, příteli.

Proudy vody prorážejí mraky,

jak kořeny lotosu vody prorážejí;
padají jak proudy slz,
které nad neřestmi luny z oblaků se lejí.

A dále:

Mraky, jež se podobají cárům Baladévy,
prýští proudy vod, čistých jak srdce
ušlechtilých.

Prudkostí se vyrovnají Ardžunovým šípům,
jsou jak kdyby Indrův poklad perel vyklopily.

Miláčku, pohleď, pohleď:

Celá zrudlá, blýskavice, jež se těší, že jdou
mraky,
jak milence milá běží obejmouti nebes tyn,
potážený mraky jako strupy tamálové kůry,
stále provívaný vonným chladným vánkem
večerním.

VASANTASÉNA *prozrazuje svou lásku a obejmje*
ČÁRUDATTU.

ČÁRUDATTA (*ji uchopí a rovněž ji obejmje*)

Duň, mraku, ještě víc! Duň, duň! Jen tobě dík
za to, že z údů mých láskou zle trýzněných
květ kadamby se stal, když její dotyk v mžik
je rozchvěl vzrušením a vášeň vzbudil v nich!

ŠPRÝMAŘ

Nečase, ty otroku, pfuj na tebe, že děsíš zrovna
teď vzácnou paní bleskem!

ČÁRUDATTA

Příteli, nesmíš ho haněti!

Ať blýská třeba tisíc let a dští,
ať věčně trvá nepohoda rmutná,

když milenka mě svírá v obětí —
má vytoužená, téměř nedostupná!
A dále, příteli:
Šťastlivci, jimž do příbytků přišly
dívky nepohodou nehostinnou.
Šťastlivci, kdo jejich mokré údy
deštěm prokřehlé teď k tělu vinou!

Milovaná Vasantaséno,
síň stářím jen stíží drží na sloupech,
podlaha se viklá dole v základech,
voda prosákla zde v malovaných zdech,
měkká omítka už se všech oprýskala.
(*Pohlédne vzhůru*) Hle, duha! Miláčku, pohleď,
pohleď:

Hleď, jak nyní nebe zívá: Pohleď, blesk jest
jeho jazyk,
mraky čelisti a duha oblouk rozepjatých paží.

A proto pojd'! Vstupme dovnitř! (*Vstane a obchází
scénu.*)

Dešťové kapky rytmicky kanou,
jako bys do strun udeřil víně:
na palmu hlasitě, do větví tiše,
na kámen drsně a do vody silně.
Všichni odejdou.

KONEC PÁTÉHO JEDNÁNÍ
nazvaného „Bouře“.

Vstoupí SLUŽKA.

SLUŽKA

Co, paní se ještě neprobudila? Dobře, půjdu ji
vzbudit. (*Obchází scénu.*)

Objeví se VASANTASÉNÁ. *Je oblečena, ještě však spí.*

SLUŽKA (*spatří ji*)

Vstávej, vstávej, paní! Už je ráno.

VASANTASÉNÁ (*probouzí se*)

Opravdu? Noc už je pryč? Už je ráno?

SLUŽKA

Pro nás je to ráno. Pro tebe, paní, je pořád ještě
noc.

VASANTASÉNÁ

A kdepak je tvůj hráč, děvče?

SLUŽKA

Čárudatta poručil Vardhamánakovi co a jak a odešel
do starého sadu Pušpakarandaky.

VASANTASÉNÁ

Co mu poručil?

SLUŽKA

Aby ještě za tmy připravil vůz, že pojede Vasanta-
séná.

VASANTASÉNÁ

A kam mám jet?

SLUŽKA

Za Čárudattou.

VASANTASÉNÁ (*obejme SLUŽKU*)

Děvče, včera v noci jsem si ho dost dobře neprohlídla. Ale dneska mu uvidím pěkně přímo do obličejce. Dostala jsem se až do vnitřní části domu?

SLUŽKA

A nejen do vnitřní části domu — rovnou do srdce všem zdejším.

VASANTASÉNÁ

Čárudattovo služebnictvo trpí taky nedostatkem?

SLUŽKA

Bude trpět.

VASANTASÉNÁ

Kdy?

SLUŽKA

Až ty odejdeš, paní.

VASANTASÉNÁ

Pak budu trpět největším nedostatkem já. (*Důvěrně*) Vem tenhle perlový náhrdelník, odnes ho mé vzácné sestře, jeho věrné manželce, a vyřídí jí: „Ctnosti urozeného Čárudatty si mě získaly tak, že jsem se stala jeho a tím taky tvou otrokyní. Tak at tenhle perlový náhrdelník zdobí tvůj krk!“

SLUŽKA

Paní, Čárudatta se na tebe za to rozzlobí!

VASANTASÉNÁ

Běž! Nerozzlobí.

SLUŽKA (*vezme šperky*)

Jak poroučíš. (*Odejde a vrátí se*) Paní, jeho manželka ti vzkazuje, že ti její vzácný manžel ten ná-

hrdelník dal a že se nesluší, aby si ho ona brala. A dál ti mám vyřídít, že pro ni je tou nejkrásnější ozdobou její vzácný muž.

Vejde RADANIKÁ s CHLAPCEM.

RADANIKÁ

Pojď, miláčku! Budem si hrát s vozíčkem.

CHLAPEC (*fňukavě*)

Já tenhle hliněný vozíček nechci, Radaniko! Dej mi ten zlatý!

RADANIKÁ (*vzdychne smutně*)

Kde máme my vzít zlato, dítě? Se zlatým vozíčkem si budeš hrát, až tatínek zase zbohatne. — Vezmu ho k Vasantaséně a tím ho nějakou chvilku zabavím. (*Jde k VASANTASÉNĚ*) Klaním se ti, paní.

VASANTASÉNÁ

Vítám tě, Radaniko. Ale čípak je to chlapeček? Nemá ani ozdoby, ale ten jeho jasný obličejíček mě hřeje u srdce.

RADANIKÁ

To je Róhaséna, Čárudattův chlapec.

VASANTASÉNÁ (*napřahuje ruce*)

Pojď, synáčku, vem mě okolo krku! (*Posadí si ho na klín*) Je tak podobný otci!

RADANIKÁ

Zdědil po něm, myslím, jak krásu, tak povahu. Čárudatta ho má rád nade všecko.

VASANTASÉNÁ

Tak proč pláče?

RADANIKÁ

Hrál si se zlatým vozíčkem sousedovic chlapce, ale ten si ho odnes. A když se pak pořád doprošoval,

udělala jsem mu tenhle hliněný voziček. Když jsem mu ho dala, řek mi: „Já tenhle hliněný voziček nechci, Radaniko, dej mi ten zlatý.“

VASANTASÉNÁ

Ach bože — i tenhle malý hošík musí trpět tím, že jsou jiní bohatí! Ach, mocná sudbo, hraješ si s lidskými osudy, které jsou jako kapky vody, co dopadají na listy lotosu. (*Pláče*) Neplač, dítě. Dostaneš na hraní zlatý voziček.

CHLAPEC

Radaniko, kdo je to?

VASANTASÉNÁ

Otrokyně, kterou získal tvůj tatínek svými ctnostmi.

RADANIKÁ

Ta paní je tvá matka.

CHLAPEC

Lžeš, Radaniko! Když je ta paní moje matka, tak nač nosí tyhle ozdoby?

VASANTASÉNÁ

Dítě, tvoje nevinná ústa dovedou krutě obžalovat. (*Odkládá své ozdoby a pláče*) Tak, teď je ta paní tvoje matka. Vem si tuhle ten šperk a dej si udělat zlatý voziček!

CHLAPEC

Jdi pryč! Nevezmu si ho. Ty pláčeš!

VASANTASÉNÁ (*utírá si slzy*)

Už neplaču, miláčku. Jdi, hraj si! (*Naplňuje hliněný voziček šperky*) Dej si udělat zlatý voziček, dítě!

RADANIKÁ s CHLAPCEM odcházejí.

Objeví se SLUHA, sedící na voze.

SLUHA

Hej, hej, Radaniko, vyřídí paní Vasantaséně, že krytý vůz stojí připravený u postranní branky.

RADANIKÁ (*vejde*)

Paní, Vardhamánaka vzkazuje, že vůz stojí připravený u postranní branky.

VASANTASÉNÁ

Děvče, ať chvílku počká, než se ustrojím.

RADANIKÁ (*vyjde*)

Vardhamánako, počkej chvílku, než se paní ustrojí.

VARDHAMÁNAKA

Stejně jsem zapomněl polštář do vozu. Hnedka tu s ním budu zpátky. Býci mají uzdu protaženou nosem a vzpouzejí se proti tomu. Vrátním se radši i s vozem. (*Odejde.*)

VASANTASÉNÁ

Přines mi věci, děvče. Ustrojím se sama. (*Strojí se.*)

Objeví se jiný SLUHA, sedící na voze.

STHÁVARAKA

Králův švagr Samsthánaka mi poručil, abych sebral vůz a honem zajel do starého sadu Pušpakarandaky; tak tam jedu. Hyjé, bejčkové, hyjé! Co? Cestu mi zatarasily vesnické káry. Co teď? (*Povýšeně*) Hej, vy tam, z cesty, z cesty! (*Naslouchá*) Co říkáte? Čí je to vůz? Králova švagra Samsthánaky. Tak honem vypadněte z cesty! (*Rozhlédne se*) Hele, támhle jeden chlap, jak mě viděl, honem jde pryč na opačnou stranu. Chová se jak hráč, který utek od hry, když zmerčil majitele herny. Kdo by to moh být? E, co je mi do toho! Já musím koukat, abych jel. Hej, křupani, z cesty, z cesty! Co říkáte? Abych

na chvilku zarazil a pomoh vám s kolem? Já, hrdina a kočí královského švagra Samsthánaky, vám mám pomáhat s kolem? Vlastně, vždyt je ten chudák na to dočista sám. Tak mu pomůžu. Zarazím vůz u postranní branky do Čárudattova ovocného sadu. (*Učini tak*) Už jdu! (*Odejde.*)

SLUŽKA

Paní, mně se zdá, že je slyšet zvuk kol. Vůz už je tady.

VASANTASÉNÁ

Pojď, děvče, ukaž mi postranní branku. Srdce se mi třese netrpělivostí.

SLUŽKA

Pojď, paní.

VASANTASÉNÁ (*obchází scénu*)

Odpočiň si, děvče.

SLUŽKA

Jak si přeješ, paní. (*Odejde.*)

VASANTASÉNÁ (*dává najevo, že jí cuká v pravém oku; vstupuje do vozu*)

Proč mi najednou cuká v pravém oku? I at — Čárudattův pohled zažene to zlé znamení.

STHÁVARAKA (*vejde*)

Dostal jsem ten vůz z cesty, tak pojedu. (*Usedne na vůz a vyjede. Pro sebe*) Vůz je nějaký těžký. Ale ne, to se mi zdá těžký jen proto, že jsem se unavil, jak jsem zvedal kolo. Dobře, jedem. Hyjé, bejčkové, hyjé!

Za scénou:

Hej, hola, strážci bran! Budte bdělí, každý na svém místě! Pastýřský hoch se dneska proboural z vězení,

zabil žalářníka, přelámal okovy a utek. Chyťte ho! Chyťte ho!

ARJAKA *odhodí oponu a vstoupí; na jedné noze má řetěz. Zakryje tvář a obchází kolem dokola.*

STHÁVARAKA (*pro sebe*)

Po městě je náramný rozruch. Zmizím co nejrychlejš pryč. (*Odejde.*)

ARJAKA

Za sebou jsem nechal moře příkoří a křivd, jež zde jako královské vězení je známo.

Bloudím jako slon, jenž zlomil svoje řetězy, s nohy pouto za sebou vláčím zpřetrháno.

Král Pálaka, poděšen věštcovým proroctvím, mne dal odvésti ze vsi, kde jsem žil, a uvrhnouti v poutech do tajného vězení, jež znamená jistou smrt. Uprchl jsem z něho díky přispění drahého přítele Šarvilaky. (*Pláče*)

Chtěla-li tak moje sudba, nenesu já vinu, že mne jako divokého slona do pout chytil.

Naplnění osudu se nikdo neubrání.

Králi se lze vzepřítí — leč s mocnějším se bítí? Kam se já ubožák obrátím? (*Rozhlédne se*) Zde jest dům nějakého dobrého muže a postranní branka jest otevřena.

Dům jest zchátralý, bez závor má brány,

celá rozbitá jest výplň dveří;

jeho majitele stihly asi rány

a zle jako mně mu osud měří.

Vstoupím proto dovnitř.

Za scénou:

Hyjé, bejčkové, hyjé!

ARJAKA

Hledme — přijíždí povoz!
Snad jest to vůz družných lidí —
nevraživci nejsou v něm.
Nebo jest to povoz ženy —
přijel, aby jí byl k službám.
Nebo velmožného pána
vyvézti má z města ven.
Nebo jej mně, opuštěnci,
posílá sem sudba.

Objeví se VARDHAMÁNAKA se svým vozem.

VARDHAMÁNAKA

Přines jsem do vozu polštář. Radaniko, vyříd' paní
Vasantaséně, že je vůz přistavený. Ať nastoupí a po-
jedem do starého sadu Pušpakarandaky.

ARJAKA (*naslouchá*)

Jest to vůz nevěstky a jede z města ven. Dobrá,
nasednu doň!

Vklouzne dovnitř.

VARDHAMÁNAKA (*slyší ho*)

Co? To je zvuk nákotníků? Paní už jistě přišla.
Paní, býci mají uzdu protaženou nosem a vzpouzejí
se proti tomu. Nasedni radši zezadu!

ARJAKA *tak učiní.*

VARDHAMÁNAKA

Jak zvedala nohy, nákotníky při pohybu cinkaly
a teď je ticho a vůz je těžký. Je vidět, že už paní
nastoupila. Tak teda pojedu. Hyjé, bejčkové, hyjé.
(*Jede okolo.*)

Vejde VÍRAKA.

VÍRAKA

Hej, hola, Džajo, Džajamáno, Čandanako, Mangalo,
Pušpabhadro a ostatní!

Co tady civíte jakoby nic, když ten kluk, pastýř
zavřený,

zlomil okovy a panu králi srdce a utíká z vězení?
Ty se postav tadyhle k východní bráně u hlavní
silnice, ty k západní, ty k jižní a ty k severní. Já
a Čandanaka vylezem tuhle na tu rozvalenou
zeď a rozhlídнем se kolem. Pojď, Čandanako, pojď
sem!

Vstoupí ČANDANAKA, vzrušeně.

ČANDANAKA

Hej, hola, Vírako, Višaljo, Bhímángado, Dandakálo,
Dandašúro a ostatní!

Honem na to, napnout síly, mládenci, sem ke
mně,

než královská sláva přejde na jiný rod země!

A dál:

V zahradách, v ulicích, na trhu, v pastýřské
vesnici, v městě,
všude, kde vznikne podezření, pátrejte po něm.
Běžte!

Hej, Vírako, co to ukazuješ? Ven s tím, na
rovinku:

Kdo vypáčil brány od vězení tomu pastýřskému
synku?

Komu Mars stál při zrození v pátém domě na
nebeské báni,

slunce v osmém, luna v čtvrtém, v šestém
Krasopaní?

Komu při zrození Saturn stál
v devátém domě a Jupiter v šestém?
Kdo odvede pastýřského chlapce,
dokud Čandanaka je zde?

VÍRAKA

Statečný Čandanako,
někdo už ho vede. Čandanako,
na tvé srdce ti to přísahám:
nežli slunce vyšlo z poloviny,
ten kluk pastucha už byl ten tam!

VARDHAMÁNAKA

Hyjé, bejčkové, hyjé!

ČANDANAKA (*spatří ho*)

Hlavní silnicí se žene krytý vozík prostředkem:
Hned vyšetři, komu patří, kam jede a kdo je
v něm!

VÍRAKA (*ohlédne se*)

Hej, vozko, zastav! Čí je ten vůz, kdo v něm sedí
a kam jede?

VARDHAMÁNAKA

To je přece vůz urozeného Čárudatty, je v něm
Vasantaséná a jede do starého sadu Pušpakarandaky
za Čárudattou.

VÍRAKA (*přistoupí k ČANDANAKOVI*)

Vozka říká, že je to vůz urozeného Čárudatty a že
v něm jede Vasantaséná do starého sadu Pušpaka-
randaky.

ČANDANAKA

Tak ať jede.

VÍRAKA

Bez prohlídky?

ČANDANAKA

Samozřejmě.

VÍRAKA

Na čí zodpovědnost?

ČANDANAKA

Urozeného Čárudatty.

VÍRAKA

Kdopak to je, urozený Čárudatta, kdopak to je,
Vasantaséná, aby jela bez prohlídky?

ČANDANAKA

Co? Ty neznáš ani urozeného Čárudattu, ani Vasan-
tasénu? Když neznáš urozeného Čárudattu a Vasan-
tasénu, tak neznáš taky měsíc na nebi a jeho záři.

Kdo nezná ten ušlechtilý měsíc,
kdopak nezná tenhle lotos ctností,
nejbáječnější perlu čtyř moří,
spásu všech nešťastných před úzkostí?

Jen dvěma okrasám tohohle města
se úcta doopravdy právem vzdává:

Vzácné Vasantaséně
a Čárudattovi, pokladnici práva.

VÍRAKA

Vojáku Čandanako,

já Vasantasénu znám a Čárudattu taky, zatra —
jenže mám královský rozkaz a v tom neznám
ani bratra.

ÁRJAKA (*k sobě*)

Ten zde jest mi úhlavním nepřitelem a onen tam
nejlepším přítelem, neboť
každý jedná jinak, třebaš mají
touž úlohu jako strážníci.

Jak dva ohně: jeden hoří k svatbě,
druhý na pohřební hranici.

ČANDANAKA

Ty jsi obezřelý velitel a král ti věří. Já podržím
býky a ty udělej prohlídku.

VÍRAKA

Ty jsi taky velitel a král ti taky věří. Udělej pro-
hlídku ty.

ČANDANAKA

Když udělám prohlídku já, je to zrovna tolik, jako
když ji uděláš ty.

VÍRAKA

Když uděláš prohlídku ty, je to zrovna tolik, jako
když ji udělá král Pálaka.

ČANDANAKA

Hej, vozko, zdvihni oj!

VARDHAMÁNAKA *tak učiní.*

ÁRJAKA (*pro sebe*)

Běda, královi strážci mne spatří — a já nešťastník
jsem beze zbraně. Ale přesto

učiním jak Bhíma: poslouží mi za zbraň
holé paže.

Lépe v boji zemřít než zajat, vržen do žaláře.

Ne, ne, teď není vhodný okamžik na násilí.

ČANDANAKA *ustoupí do vozu a rozhlíží se.*

ÁRJAKA

Svěřuji se ti do ochrany.

ČANDANAKA (*sanskřtem*)

Kdo prosí o ochranu, nemá se čeho obávat.

ÁRJAKA

Opustíš-li někdy člověka, jenž
utekl se k tobě do ochrany,
opustí tě štěstí v boji, druzi,
příbuzní — a dočkáš se jen hany.

ČANDANAKA

Cože? Pastýřský hoch Árjaka, pták pronásledo-
vaný jestřábem, pad ptáčníkovi do rukou. (*Uva-
žuje*) Tenhle nevinný člověk, co se mi svěřil do
ochrany, sedí ve voze urozeného Čárudattu a je
to přítel urozeného Šarvilaky, který mi zachránil
život. A na druhé straně královský rozkaz... Co
teď? Ale ne, ať se stane, co se má stát. Zrovna jsem
mu zaručil bezpečnost.

Když někomu chceš pomoci, když mu teda
zaručíš v nebezpečí bezpečnost
a zajdeš na to — zajdeš. U všech lidí
takové jednání je přece ctnost.

(*Zaleknut sestoupí s vozem*) Viděl jsem urozeného
(*opraví se*), ne, urozenou Vasantasénu. Říká, že se
to nesluší, že to není v pořádku, obtěžovat ji na veřej-
né cestě, když jede navštívit urozeného Čárudattu.

VÍRAKA

Čandanako, já jsem dostal podezření.

ČANDANAKA

Jaképak podezření?

VÍRAKA

Najednou se ti hlas třese, jak jsi celý rozrušený.
Teď povídáš „urozená“, předtím jsi řek
„urozený“.

To se mi nelíbí.

ČANDANAKA

Co se ti na tom nelíbí? My, lidi z jihu, mluvíme nejasně. My známe spoustu nářečí různých barbarských kmenů, jako jsou Khašové, Khattiové, Kadové, Kadattóbilové, Karnátové, Karnové, Právaranové, Drávidové, Čólové, Čínové, Barbarové, Khérové, Khánové, Mukhové, Madhughátové a ostatní a tak můžem říkat jak chceme „ten“ nebo „ta“, „urozený“ nebo „urozená“.

VÍRAKA

Já se podívám taky. Je to královský rozkaz a král mi věří.

ČANDANAKA

A mně už teda nevěří?

VÍRAKA

Je to královský rozkaz, nebo ne?

ČANDANAKA (*k sobě*)

Jestli se na to přijde, že pastýřský chlapec utíká v Čárudattově voze, král Čárudattu potrestá. Co dělat? (*Přemýšlí*) Začnu se s ním hádat, jako se hádají lidi v Karnátaku. (*Nahlas*) Hej, Víraكو, já Čandanaka jsem vůz prohlíd. A ty ho chceš prohlížet po mně? Co vůbec jsi zač?

VÍRAKA

A co jsi ty zač?

ČANDANAKA

Ty, vážený a ctěný muž, a nevíš, z čeho jsi?

VÍRAKA (*hněvivě*)

Zatraceně, a z čeho jsem?

ČANDANAKA

O tom líp nemluvit!

VÍRAKA

Jen mluv!

ČANDANAKA

Radši ne.

Já vím, z čeho jsi, jenomže nemám tu povahu, abych ti to řek.

Nechám si to pro sebe. Nač taky je mi překrojený ohryzek!

VÍRAKA

Mluv! Mluv!

ČANDANAKA *naznačuje posunkem.*

VÍRAKA

Zatraceně, co to má znamenat?

ČANDANAKA

Přeražené hřeblo na vousy a vlasy v jedné ruce, druhá šmiká nůžkami — a teď tu děláš vojevůdce.

VÍRAKA

A ty, vážený Čandanako, nevíš taky, z čeho jsi.

ČANDANAKA

A z čeho jsem já Čandanaka, čistý jako měsíc?

VÍRAKA

O tom líp nemluvit!

ČANDANAKA

Mluv, mluv!

VÍRAKA *naznačuje posunkem.*

ČANDANAKA

Zatraceně, co to má znamenat?

VÍRAKA

Tak poslouvej:

Ty máš čistý původ, to zas jo:
táta buben, máma bubínek,
sestra tamburina, tlučhubo —
a teď jsi tu velitel a rek!

ČANDANAKA

Co, já Čandanaka že jsem kůžičkář a švec? Tak si
ten vůz prohledej!

VÍRAKA

Hej, vozko, zastav vůz! Prohledám ho.

VARDHAMÁNAKA *tak učiní.* VÍRAKA *chce vystoupit na
vůz, ČANDANAKA ho však náhle uchopí za vlasy, shodí
ho dolů a kopne ho.*

VÍRAKA *(dopáleně ustává)*

Zatraceně, chňap jsi mě za vlasy a nakop jsi mě,
když jsem chtěl beze všeho zlého úmyslu provést
královský rozkaz. Tak teda poslechni, jestli tě
nedám na soudě rozčtvrtit, ať mi už neříkají hrdi-
na Víra!ka!

ČANDANAKA

Jen si běž na královský dvůr nebo na soud! Co
s takovým psem, jako jsi ty!

VÍRAKA

Taky že jdu! *(Odejde.)*

ČANDANAKA *(rozhledne se na všechny strany)*

Jeď, vozko, jeď! A kdyby se tě někdo ptal, řekni, že
vůz prohlíželi Čandanaka a Víra!ka. A tobě, uro-
zená Vasantaséno, dám průvodní list. *(Podává
ÁRJAKOVI meč.)*

ÁRJAKA

Výborně, i meč mám! Sláva!
Cuká mi to pravou paží.

Zachráněn! A všechno běží
tak, jak po tom člověk baží.

ČANDANAKA

Paní,

řek jsem jim, že nejsi podezřelá.
Jeď — a vzpomeň, kdo je Čandanaka!
Neříkám to, že by mi šlo o zisk —
mluví ze mne opravdová láska.

ÁRJAKA

Z vůle sudby zbohatl mi ctnostmi druh
jak měsíc teď.
Vzpomenu na Čandanaku, splní-li se
předpověď.

ČANDANAKA

Šiva, Višnu, Bráhma, Slunce, Měsíc ať tě
doprovází,
Jako Durgá Nišumbhu a Šumbhu ať tvé soky
srazí.

VARDHAMÁNAKA *s vozem odjede.*

ČANDANAKA *(pohlédne do pozadí scény)*

Podívejme — jak jel pryč, šel za ním pěšky můj
přítel Šarvilaka. Dobře. Rozkmořil jsem si Víra!ku,
který je nejvyšší úředník nad strážemi a králův
oblíbenec. Tak seberu své syny a bratry a půjdu
za ním taky.

Odejde.

KONEC ŠESTÉHO JEDNÁNÍ
nazvaného „Záměna vozů“.

SEDMÉ JEDNÁNÍ

Vstupuje ČÁRUDATTA a ŠPRÝMAŘ.

ŠPRÝMAŘ

Koukej, jaký je krásný starý sad Pušpakarandaka!

ČÁRUDATTA

Máš pravdu, příteli, neboť
stromy stojí jako obchodníci,
květy jako zboží vystavené mají,
včely létají jak úředníci,
kteří za tovary clo zde vybírají.

ŠPRÝMAŘ

Tadyhle je neotesaný kámen k pomilování. Pojď si
sednout, příteli!

ČÁRUDATTA

Příteli, Vardhamánaka nejede.

ŠPRÝMAŘ

Řek jsem mu, aby přivez Vasantasénu co nejrychlejš.

ČÁRUDATTA

Kde tedy tak dlouho vězí?
Snad pomalu před ním jede vozka,
jenž si přeje dříve tady býti?
Přerval otěž, zlomila se osa,
musil domů povoz vyměnit?
Tarasí mu zapomenutý trám
cestu, musí jeti jinady?

Nechá býky jíti, jak chtějí oni,
či jede podle své nálady?

Objeví se VARDHAMÁNAKA s vozem, v němž je ukryt
ÁRJAKA.

VARDHAMÁNAKA

Hyjé, bejčkové, hyjé!

ÁRJAKA (*k sobě*)

Stále se bojím, aby mě nezhlédly královské
stráže.

Ještě jsem neprchl, okov mi dál nohu váže.
Ve voze dobrého muže nepoznán hovím si
v jízdě.

Připadám si jak kukačka chráněná v havraním
hnízdě.

Hle, již jsem daleko za městem. Mám tedy sestou-
piti z vozu a ukryti se v houštině stromů? Anebo se
mám setkati s majitelem vozu? Ne, neukryji se
mezi stromovím. Jest známo, že urozený Čárudatta
jest nakloněn těm, kdož ho požádají o pomoc. Proto
neodejdu dříve, dokud ho nespatriím tváří v tvář.

Jistě uvidí rád člověka, jenž právě
unikl tak velikému nebezpečí.

Za to, že jsem vůbec ještě živ,
jen ctnostem toho dobrodince vděčím.

VARDHAMÁNAKA

Tuhle je sad. Zajedu blíž. (*Přiblíží se*) Vzácny
Maitréjo!

ŠPRÝMAŘ

Vida, mám pro tebe dobrou zprávu. Slyším Vardha-
mánaku, tak už tu Vasantaséna bude!

ČÁRUDATTA

Vskutku dobrá zpráva!

ŠPRÝMAŘ

Ty otroku, kde ses zdržel takovou dobu?

VARDHAMÁNAKA

Nerozčiluj se, urozený Maitréjo! Zapomněl jsem si polštář do vozu a musel jsem dělat cestu dvakrát. Tím jsem se zdržel.

ČÁRUDATTA

Vardhamánako, obrať vůz! Milý Maitréjo, pomoz Vasantaséně vystoupit!

ŠPRÝMAŘ

Copak má nohy svázané řetězem, že neleze ven sama? (*Vstane a odhrne záclonu vozu*) Hele, to není paní Vasantaséna, to je pan Vasantaséna!

ČÁRUDATTA

Zanech žertů, příteli! Láska jest nedočkavá. Raději jí sám pomohu vystoupiti. (*Vstává.*)

ÁRJAKA (*spatří ho*)

Ach, majitel vozu! Jest napohled stejně milý jako jen z doslechu. Díky bohům, jsem zachráněn!

ČÁRUDATTA (*vystoupí na vůz a spatří ÁRJAKU*)

Kdo to jest?

Paže jak sloní choboty, ramena silná jako lví,
hrud' klenutou, těká neklidně ocelovýma očima.

Čím to jen byl ten vzácný muž tak ponížěn,
že okovy,

jež vláčí ještě za sebou, na noze zaklesnuty má?

Kdo jsi, pane?

ÁRJAKA

Jsem Árjaka, původem pastýř, a utíkám se pod tvou ochranu.

ČÁRUDATTA

Jsi ten, jehož dal král Pálaka přivést z jeho rodiště a uvězniti?

ÁRJAKA

Ano, ten.

ČÁRUDATTA

Osud mi tě přivedl a před oči zde postavil.
Spíše život dám než tebe, když mne žádáš

o asyl.

ÁRJAKA *projevuje radost.*

ČÁRUDATTA

Vardhamánako, sejmi mu okov s nohy!

VARDHAMÁNAKA

Jak poroučíš, pane. (*Učiní tak*) Okov je dole, pane.

ÁRJAKA

Nasadils mi jiná, pevnější pouta — pouta lásky.

ŠPRÝMAŘ

On se jich zbavil a ty si je teď můžeš navlíct. Nejvyšší čas jít odtud.

ČÁRUDATTA

Ticho! Styď se!

ÁRJAKA

Příteli Čárudatto, odpusť mi, prosím, že jsem tak znenadáni vstoupil do tvého vozu.

ČÁRUDATTA

Jsem poctěn, žes tak učinil zcela o své vůli.

ĀRJAKA

Dovolíš-li, půjdu nyní.

ČĀRUDATTA

Jdi si tedy.

ĀRJAKA

Děkuji. Sestoupím z vozu.

ČĀRUDATTA

Ne, příteli. Nešlo by se ti tak snadno, když ti právě sňali okovy. Na tomto místě se prochází hojně lidí a vůz zde nevzbudí podezření. Odjed' ve voze.

ĀRJAKA

Jak myslíš, pane.

ČĀRUDATTA

Dojed' šťastně ku svým nejbližším!

ĀRJAKA

K svým nejbližším čítám teď i tebe.

ČĀRUDATTA

Vzpomeň na mne ve svých vyprávěních!

ĀRJAKA

Raději bych zapomněl sám sebe.

ČĀRUDATTA

Ochraňtež tě na té cestě bozil!

ĀRJAKA

Tys mě, Čárudatto, ochránil.

ČĀRUDATTA

Ochraňoval tě tvůj vlastní osud.

ĀRJAKA

Poslední příčinou tys však byl.

ČĀRUDATTA

Král Pálaka přikládá té věci značnou váhu a velké

ochrany se tedy nemůžeš nadíti. Vydej se co nejrychleji na cestu.

ĀRJAKA

Na shledanou tedy! (*Odjede.*)

ČĀRUDATTA

Králi jsem tím prokázal věru špatnou službu. Není radno, abych zde déle zůstával.

Maitréjo, ty okovy hod' do staré studny:

Očima svých špehů vidí daleko náš král.

(*Dává najevo, že mu cuká v levém oku*) Maitréjo, příteli, toužím spatřiti Vasantasénu. Hleď,

v levém oku cuká mi, že dnes jsem nespáčil

svou paní.

Srdce, nevím proč, mi úzkost svírá bez ustání.

Pojď, půjdeme. (*Obchází scénu*) Ach! Vidím, jak se k nám blíží buddhistický mnich, to znamená neštěstí. (*Uvažuje*) Půjde sem touto cestou a my odtud vyjdeme onady. (*Odejdou.*)

KONEC SEDMÉHO JEDNÁNÍ
nazvaného „Ārjakův útěk“.

OSMÉ JEDNÁNÍ

Vstoupí MNICH s mokrým oděvem v ruce.

MNICH

Oj, nevědomci! Shromazďte poklady ctnosti!
Podvazujte si břicha a bděte, bděte,
za zvuku bubnů soustředění!
Smysly jsou nebezpeční zloději:
léta střídané bohatství plení!

A dál:

Když jsem viděl pomíjivost všech věcí, dal jsem se
teď jen pod ochranu ctností.

Kdo pět mužů — smyslů a kdo
ženu — nevědomost zabil,
kdo vesnici — tělo zachránil,
kdo čándálu bezmocného — šalbu
osobnosti zabil,
v nebi najde určitě svůj cíl.

Holíme si hlavu, holíme si tváře: k čemu
oholení,

jestli při tom naše srdce oholené není?

Ale kdo má jednou oholené srdce, má krásně
hladce oholenou i hlavu. Nabarvil jsem si tady-
hlety šaty nažluto. Teď půjdu do zahrady králova
švagra, vyperu je v rybníce a honem se odtamtud
ztratím. (*Obchází scénu, pak pere oděv.*)

Za scénou:

ŠIŠLAL

Štůj, ty žatračený mnichu, štůj!

MNICH (*spatří ho, bázlivě*)

Teď je se mnou zle! Králův švagr Samsthánaka
je tady. Jednou mu jeden mnich něco vyved a on,
když teď zahlídne nějakého mnicha, propíchne
mu nos a vleče ho jako býčka. Kdopak mě, chu-
dáka bezbranného, bude chránit? Ale ne — mě
chrání sám Buddha.

Vstoupí ŠIŠLAL s DVORANEM, který nese meč.

ŠIŠLAL

Štůj, žatračený mnichu, štůj! Rožseknu ti hlavu
jak ředkvičku, která še doštala do krčmy! (*Tluče
MNICHA.*)

DVORAN

Pancharte, nesluší se bítí mnicha, jenž nosí žlutý
oděv odříkání! K čemu to? Pohleď raději sem, na
tuto utěšenou zahradu!

Lesní stromy skýtají v ní skutky milosrdí,
ochranu a radost pro každého, kdo je nemá.
Prostírá se nechráněna jak srdce zlých lidí,
jako nová říš, jež pro všecky je otevřena.

MNICH

Vítám tě. Slituj se, služebníku Pána.

ŠIŠLAL

Koukej, vašnošto, koukej, on mi nadává!

DVORAN

Co říká?

ŠIŠLAL

Říká mi „služebníku Pána“ — jsem já něký la-
žebník nebo čo?

DVOŘAN

Chválí tě jako jednoho ze služebníků Buddhových.

ŠÍŠLAL

Tak to mě chval dál, mnichu!

MNICH

Ohrado statečnosti! Nádobo úrody!

ŠÍŠLAL

Pane, on mi říká, že jsem ohrada a nádobi! Čopak jsem nějaký mudrč — hmotař nebo špejchar anebo hrnčíf?

DVOŘAN

Pancharte, to tě přece chválí, když říká, že jsi statečný a samá úroda.

ŠÍŠLAL

A proč jší šem vlastně přišel, pane?

MNICH

Vyprat si tuhlety šaty.

ŠÍŠLAL

Ale! Žatračený mnichu! Tenhle šad Pušpakarandaku, nejlepší zahrada, čo je, mi dal manžel mé šestry. Do lotošového jezírka chodějí pít pši a šakali, nekoupu še tam ani já, urozený výtečník, a ty ši tam mácháš švoje šmrduťé šaty, čo žavánějí jako žkyšlá hrachová kaše. Jedna rána ža to bude pro tebe až došť!

DVOŘAN

Pancharte, mám za to, že se tento muž vzdal světa teprve nedávno.

ŠÍŠLAL

Jak jší na to přišel, vašnošto?

DVOŘAN

Zde nebylo třeba na nic přicházeti. Pohleď:

Čelo ještě dnes má bílé,

třebaže má oholeny vlasy;

na rameni není mozol

od šatu, jež nosí teprv krátce;

střed žlutého roucha zchumlal —

neobratně ještě obléká si

oděv, cíp se dole zvedá,

jak šat sedí na rameni vratce.

MNICH

Správně, služebníku Pána. Odešel jsem teprv nedávno do bezdomoví.

ŠÍŠLAL

Tak proč jší teda neodešel do beždomoví hned po narožení? (*Bije ho.*)

MNICH

Vzdávám čest Buddhovi.

DVOŘAN

Proč toho kajícíka biješ? Pust ho a nech ho odejít!

ŠÍŠLAL

Ty, žúštaň tady, dokud še neporadím.

DVOŘAN

S kým?

ŠÍŠLAL

Še švým šrdčem.

DVOŘAN

Proč neuprchl, nebožák?

ŠÍŠLAL

Šrdíčko, šynáčku, má tenhle pán, tohle milé dě-

tátko, tehle mnich jít pryč, anebo žůštat tady?
(*K sobě*) Ani jít ani žůštat. (*Nahlas*) Vašnošto,
poradil jsem še še svým šrdčem. A moje šrdče
mi říká —

DVOŘAN
Co říká?

ŠIŠLAL
Ani jít, ani žůštat, ani nevydechovat, ani nenade-
chovat. Ať rovnou namíště padne a umře!

MNICH
Vzdávám čest Buddhovi a svěřuju se vám do ochrany.

DVOŘAN
Nech ho odejítí.

ŠIŠLAL
Pod jednou podmínkou.

DVOŘAN
Pod jakou?

ŠIŠLAL
Ať naháže do vody bláto tak, aby še nežakalila.
Anebo radši ať udělá ž vody koule a háží je do bláta.

DVOŘAN
Taková tupost!
Zem je hlupci přecpána, již naruby vše vyvedou.
Jejich kosti balvany a jejich maso drva jsou.
MNICH *jako by ŠIŠLALLOVI spílal.*

ŠIŠLAL
Čo to říká?

DVOŘAN
Chválí tě.

ŠIŠLAL
Chval mě, chval mě, a ještě mě chval!

MNICH *tak učíní a odejde.*

DVOŘAN

Pancharte, pohleď, jak sad září krásou!
Pohleď — stromy svítí plody a sty květy,
pevně kolem obemknuty liánami.
Na vladařův rozkaz strážci chráněny zde,
slastem holdují jak muži se ženami.

ŠIŠLAL
Moč hežky jši to, pane, řek!
Žem je od kvítí štrakamakata veliče,
štromy še pod tou náramnou tíhou kloní,
liány viší še špiček štromů a opiče
še jak plody chlebovníku ve větru honí.

DVOŘAN
Pancharte, sedni si zde na tuto kamennou lavici.

ŠIŠLAL
Už šedím. (*Usedá s DVOŘANEM*) Vašnošto, ještě
dneška ši vzpomínám na tu Vašantašenu. Nejde
mi ž hlavy žrovna jako řeči neřádného chlapa.

DVOŘAN (*k sobě*)
Vzpomíná si na ni, třebaš ho tak odmrštila. Není
divu:
Láska chudinků jen dále vzrůstá,
když odmítnou je ženy,
láska řádných mužů se buď zmírní
anebo v nic se mění.

ŠIŠLAL
Vašnošto, utekla už taková doba, čo jsem poručil
Šthávarakovi, aby žapřáh do vožu a čo nejrychlejš
šem přijel; a on pořád nejede! Já už mám dlouho
hlad a v poledne še nedá jít pěšky. Jen še kookni:

Šlunče vyležlo doprostřed nebe.
Těžko na něj koukat jak na vžteklou opiči.
Žem je rozpálená jako Gándhári,
když jí žabili što šynů v praniči.

DVOŘAN

Tak jest.

Žízní utýrané antilopy
u jezírka teplou vodu pijí;
v stínu podřimuje stádo krav,
sousta trávy padají jim z tlam;
proud pocestných z obav před úpalem
otevřenou cestu k městu míjí;
zdá se, že vůz někde zarazil,
aby unikl těm trampotám.

ŠIŠLAL

Vašnošto,

Na hlavu še mi přilepil šluneční papršek.
Pernatí ptáci še letěli schovat do korun štomů.
Lidi, muži a člověči dýchají žhluboka;
Přeš vedro ši šli šednout do příbytků a domů.

Vašnošto, jenže šluha pořád nejede. Žažpívám ši
něčo pro ukřáčení dlouhé chvíle. (*Zpívá*) Vašnošto,
vašnošto, šlyšel jši, jak jšem žpíval?

DVOŘAN

Co na to mám říci? Jsi učiněný gandharva!

ŠIŠLAL

Aby ne!

Abych neměl šladký hlášek! Šmíchal jšem ši
do voňavky
čertí lejno, kmín a žážvor, kořínky
a vonné travky.

Vašnošto, já žažpívám ještě něčo. (*Zpívá*) Vaš-
nošto, vašnošto, šlyšel jši, jak jšem žpíval?

DVOŘAN

Co na to mám říci? Jsi učiněný gandharva!

ŠIŠLAL

Aby ne!

Abych neměl šladký hlášek! Jed jšem
čertím lejnem, šěšamem a ghí
šplíchané a rožemletým pepřem
žaprášené mašo kukaččí!

Vašnošto, a šluha pořád nejede!

DVOŘAN

Uklidni se, pane. Bude zde co neviděti.

Vstoupí ve voze sedící VASANTASÉNÁ a STHÁVARAKA.

STHÁVARAKA

Mám strach. Slunce už stojí veprostřed oblohy
a králův švagr Samsthánaka se na mě dopálí. Mu-
sím si pospíšit. Hyjé, bejčkové, hyjé!

VASANTASÉNÁ

Ach ouvej, běda! Tohleto přece není Vardhamá-
nakův hlas! Co to znamená? Snad měl urozený
Čárudatta strach, že budou zvířata unavená, a poslal
jiného člověka a jiný vůz? A v pravém oku mi
cuká, srdce se mi tetelí a kolem dokola je pusto!
Všecko mi tancuje před očima.

ŠIŠLAL (*slyší zvuk kol*)

Vašnošto, vašnošto, vůž je tady!

DVOŘAN

Jak to víš?

ŠIŠLAL

Čopak to nevidíš, vašnošto? Kvičí jak štaré praše.

DVOŘAN (*spatří vůz*)

Viděl jsi dobře. Jest zde.

ŠIŠLAL

Šynáčku, Šthávarako, šlouho, jší to ty?

STHÁVARAKA

Samozřejmě.

ŠIŠLAL

Vůž přijel taky?

STHÁVARAKA

Samozřejmě.

ŠIŠLAL

Býcí přijeli taky?

STHÁVARAKA

Samozřejmě.

ŠIŠLAL

Ty jší přijel taky?

STHÁVARAKA (*se smíchem*)

Já jsem přijel taky, jemnostpane.

ŠIŠLAL

Tak šem teda š vožem vjed.

STHÁVARAKA

Po které cestě?

ŠIŠLAL

Rovnou tadyhletím průlomem ve ždi.

STHÁVARAKA

Jemnostpane, býci se pobijou, vůz se rozbije, a já sluha se taky zabiju.

ŠIŠLAL

Hele, já jsem králův švagr. Když býci pojdu, koupím jiné. Když še vůž rozbije, dám ši udělat jiný. A když še žabiješ ty, bude mi šloužit jiný kočí.

STHÁVARAKA

Všecko se nahradí — jenom já už tu nebudu!

ŠIŠLAL

Hele, at ši přijde třeba všečko k utračení, vem to průlomem ve ždi!

STHÁVARAKA

Tak jen at se vůz rozbije, jen at se rozbije i s řidičem! At si má jiný vůz! Jedem se ohlásit pánovi! (*Vjede dovnitř*) Co? Nerozbil se? Tady je vůz, jemnostpane.

ŠIŠLAL

Býcí nejsou na kušy? Provažy še nežabily? A ty nejší taky mrtvola?

STHÁVARAKA

Nejsem.

ŠIŠLAL

Vašnošto, pojd, prohlídnem ši vůž. Ty jší, vašnošto, můj učitel, můj nejlepší učitel. Uznávají tě jako ošobu, kterou muší člověk čtít a ve všem jí věřit, a máš ve všem přednošt. Tak vlež do vožu první.

DVOŘAN

Jak si přeješ. (*Vstupuje do vozu.*)

ŠIŠLAL

Ale ne — štůj! Je to šnad vůž tvého táty, že ležeš dovnitř první? To je můj vůž! Tak do něho naštoupím první já!

DVOŘAN

Činím jen to, co ty říkáš.

ŠIŠLAL

I když něco takového říkám, máš být ždvořilý
a říct: „Našup ty první, vžáčnoštil!“

DVOŘAN

Nastup tedy ty první.

ŠIŠLAL

Taky že naštoupím. Šynáčku, Šthávarako, šlouho,
obrat vůž!

STHÁVARAKA (*obráti jej*)

Nastup, jemnostpane.

ŠIŠLAL (*ustoupí, rozhlédne se, rychle a zděšeně sleze dolů
a pověsí se DVOŘANOVÍ na krk*)

Vašnošto, vašnošto, jši mrtvola, jši mrtvola! Do
vožu še doštala démonka nebo žlodějka a šedí
v něm. Ještlí je to démonka, tak náš oba okrade.
Ještlí je to žlodějka, tak náš oba šežere.

DVOŘAN

Nestrachuj se! Kde by se vzala démonka ve voze
taženém býky? Oči máš strhané žárem poledního
slunce — snad je neošálil pohled na Štháva-
rakův stín a stín jeho šatu?

ŠIŠLAL

Šynáčku, Šthávarako, šlouho, ty jši živý?

STHÁVARAKA

Samozřejmě.

ŠIŠLAL

Vašnošto, do vožu še doštala ženčká a šedí v něm!
Koukni še tam!

DVOŘAN

Jakže, žena?

Odejďeme rychle cestou s hlavou skloněnou
jak býci,

jimž do očí děšť chlístá vodu:

U lidí má vážnost ve cti je — mé oko zpěčuje se
patřiti na paní z vznešeného rodu.

VASANTASÉNA (*překvapena, k sobě*)

Cože — králův švagr, kterého nemohu vystát?
Já nešťastná, to mi hrozí nebezpečí. To jsem sem
přijela zrovna tak zbytečně, jako když hodíš hrst
semen na půdu prosáklou skrz naskrz solí. Co teď?

ŠIŠLAL

Ten štarý šlouha še bojí prohlídnout vůž. Prohlídni
ho ty, vašnošto!

DVOŘAN

Proč ne? Dobrá, prohlédnu jej.

ŠIŠLAL

Hele — šakali vylétají do výšky a ptáči peláší po
žemi. Démonka bude pěkně požírat vašnoštu
očima a prohlížet ši ho žuby a já žatím uteču.

DVOŘAN (*spatří VASANTASÉNU; smutně pro sebe*)

Jak je to možné — gazela následuje tygra? Žel,
miláčka bílého jak měsíc na podzim zanechala
labuť seděti v písku a havranovi se vzdala.

(*Stranou k VASANTASÉNĚ*) To se nesluší, Vasanta-
séno, to se pro tebe nesluší,

napřed pyšně odřící, a pak

pro zisk, na matčino přání —

VASANTASÉNA

Ne! (*Vrtí hlavou.*)

DVOŘAN

— po bezectném mravu nevěstek
zase dolézati za ním.

Což jsem ti neřekl: Chovej se, krásko, ke všem
stejně, ať milí, či ne ti jsou hosté?

VASANTASÉNÁ

Spletla jsem si vozy, a tak jsem se dostala sem.
Svěřuji se ti do ochrany.

DVOŘAN

Neboj se ničeho, však ho již něčím obelstím. (*Při-
stoupí k ŠIŠLALOVI*) Máš pravdu, pancharte, sedí
tam démonka.

ŠIŠLAL

A když je to tak, vašnošto, jak to, že tě neokradla?
A jestli je to žlodějka, jak to, že tě nešežrala?

DVOŘAN

Nač to zkoumati? Ale kdybychom se opět prošli
přes zahrady a dorazili pěšky až do Udždžajiní,
věru by nám to neuškodilo.

ŠIŠLAL

A čo ž toho?

DVOŘAN

Co z toho? My bychom si procvičili údy a býci
by se neunavili.

ŠIŠLAL

Dobře. Jeď, Šthávarako! Ne, ne, štúj, štúj! Já
chodím pěšky jen před tváří pánubohů a bráhma-
nů. Nič takového, nič takového, povežu še na vože,
aby mě lidi ž dálky viděli a říkali ši: „Jede náš
jemnoštpán, králův pan švagr!“

DVOŘAN (*k sobě*)

Jed lze těžko proměnit v lék. Nic naplat. (*Nahlas*)
Pancharte, je to Vasantaséná a přišla tě navštívit.

VASANTASÉNÁ

Nebe uchovej, nebe uchovej!

ŠIŠLAL

Mě, vašnošto, nejlepšího mezi lidmi, pravého muže,
učiněného Vášudévu?

DVOŘAN

Tak jest.

ŠIŠLAL

Tak to mě přinatrefilo nevidané štěstí. Nedávno
jsem ji rožhněval, teď jí padnu k nohám a odpro-
ším ji.

DVOŘAN

Dobřes pravil.

ŠIŠLAL

Vrhnu še jí k nohám. (*Přiblíží se k VASANTASÉNĚ*)
Matičko, žlatíčko, poslouchej moje vyžnáníčko:

Vrhám še ti k nohám, špinám k tobě ruče,
kráško,

čo máš velké oči, dešet nehtů, čisté žuby.

Odpušť mi, čo jsem ti proved, utrápený láskou.

Máš moč krásné tělo, já jsem škrž naškrž
tvůj otrok.

VASANTASÉNÁ (*hněvivě*)

Jdi pryč! Mluviš nestydatě! (*Odstrčí ho nohou.*)

ŠIŠLAL (*rozzlobeně*)

Hlavu matička mi líbávala,
ani před bohy jsem neškláněl ji dolů:

Šešlápla mi ji teď nohou k zemi,
jak když šakal v leše šlápne na mrtvolu.
Hej, Šthávarako, kde jší ji šebal?

STHÁVARAKA

Jemnostpane, hlavní silnice byla ucpaná venkovskými povozy. Zavez jsem vůz k Čárudattovu ovocnému sadu, slez jsem, abych pomoh s jedním vozem, a mezitím asi přišla a omylem si mi sedla do vozu.

ŠIŠLAL

Tak teda přijela v mém voze omylem a nejela za mnou! Ven ž mého vožu, ven! Jdeš ši na dostaveníčko š tím chudým kramářským šynkem a moji býči tě vežou. Ven, ty otrokyně, ven, ven!

VASANTASÉNÁ

Když říká, že jedu na dostaveníčko „s tím urozeným Čárudattou“, jen mi ta řeč lichotí. Ať se teď stane co chce!

ŠIŠLAL

Rukama, jak devítinehtový lotošový květ kulatýma, čo chtěj tě tloučt šladkými
šlovy,

táhnú tvoje krásné tělo ven že švého vožu
ža vlašy jak Džatáju milenku Válinovi.

DVOŘAN

Ženy obdařené vděky nemá nikdo za vlas rvátí aniž zahradnímu kvítí větve zulámati.

A proto vstaň! Pomohu jí sestoupiti. Sestup, Vasantaséno.

VASANTASÉNÁ *vystoupí a stoupne si stranou.*

ŠIŠLAL (*pro sebe*)

Tenkrát ve mně ta její odmítavá řeč rozžehla oheň zlošti a ten teďka, když mě odkopla, vzplanul ještě šilnějš. A ža to ji teď žabiju. Tak, to udělám!

(*Nahlas*) Vašnošto, vašnošto,

nechtěl byš plášt ž tisíc nití, š třášnickama,
povídám,

čpát še mašem, ušpokojit švoje touhy mňam
mňam mňam?

DVOŘAN

Co mám učiniti?

ŠIŠLAL

Prokaž mi laškavošt.

DVOŘAN

Ovšemže — pokud to nebude hřích.

ŠIŠLAL

Vašnošto, po hřichu ani štopa. A po žádné čarodějníci taky ne.

DVOŘAN

Pověz tedy.

ŠIŠLAL

Žab Vašantašénu!

DVOŘAN (*zacpe si uši*)

Tuto mladou ženu, města ozdobu, jež v lásce jako jiné nevěstky si véstí nedovede,
tu nevinnou kdybych teď zavraždil, v čí loďce přeplul bych pak řeku, jež na onen svět vede?

ŠIŠLAL

Loďku ti šezenu. A potom, kdo tě tady v opuštěném šadě uvidí, že ji žabíjš?

DVOŘAN

Vidí mě všech deset stran světa, bozi lesů,
měsíc, slunce, které výhni paprsků nás kruší,
země, jež je svědkyní všech zlých i dobrých
skutků,
spravedlnost, vítr, nebe, vnitřní hlas v mé
duši.

ŠIŠLAL

Tak přeš ni hod švoje šaty, než ji zabiješ.

DVOŘAN

Odporný, tupý lotře!

ŠIŠLAL

Ten štarý kaneč má štrach dopuštit še bežpráví.
Nevadí, přemluvím Šthávaraku. Šynáčku Štháva-
rako, dám ti žlaté náramky.

STHÁVARAKA

A já si je navlíknu.

ŠIŠLAL

Dám ti dělat žlaté šedadlo.

STHÁVARAKA

A já se v něm uvelebím.

ŠIŠLAL

Dám ti všechny žbytky od švého jídla.

STHÁVARAKA

A já je sním.

ŠIŠLAL

Udělám ž tebe předštaveného nad vším švým
šlužebnictvem.

STHÁVARAKA

A já budu pán.

ŠIŠLAL

Tak dávej pozor, čo ti řeknu.

STHÁVARAKA

Jemnostpane, udělám všecko možné, pokud to
nebude hřích.

ŠIŠLAL

Po hřichu ani štopa.

STHÁVARAKA

Tak řekni, jemnostpane!

ŠIŠLAL

Žab tuhle Vašantašénu.

STHÁVARAKA

Slituj se, jemnostpane! Já, nectný chlap, jsem tu
vzácnou paní přivez, jen protože si spletla vůz.

ŠIŠLAL

Tak já nemám moč ani nad tebou, ty šlouho?

STHÁVARAKA

Máš moc nad mým tělem, jemnostpane, ale ne
nad mou ctí. Slituj se, jemnostpane, slituj se nade
mnou! Mám hrozný strach.

ŠIŠLAL

Jši můj šlouha, tak ž čeho máš štrach?

STHÁVARAKA

Z onoho světa, jemnostpane.

ŠIŠLAL

Kdo to je, ten Onenšvět?

STHÁVARAKA

Soudce, co odměňuje dobré a zlé skutky, jemnost-
pane.

ŠIŠLAL

Čo še dáva ža dobrý škutek?

STHÁVARAKA

Ozdobí tě spoustou zlata jako vzácného pána.

ŠIŠLAL

A čo še dává ža žlý škutek?

STHÁVARAKA

Musíš žít o cizím chlebě jako já. A proto žádný hřích nespáchám!

ŠIŠLAL

Tak ty ji nežabiješ? (*Všl silou ho bije.*)

STHÁVARAKA

Bij si mě, pane, třeba mě zabij, ale já žádný zločin neudělám.

Od narození jsem, pane, otrok
z dopuštění zlého osudu.

Nechci koupit ještě horší úděl,
hříchů se dopouštět nebudu.

VASANTASÉNÁ

Dávám se ti do ochrany, pane.

DVOŘAN

Pancharte, nech ho, nech ho! Výborně, Sthávarako, výborně!

I ten nuzný sluha, který ocitl se v bídě,
chce odměnu v onom světě — jeho pán
však ne.

Proč nebyli dosaváde zničeni ti, kdož se
řádných věcí zříkají a kupí neřádné?

A dále:

Záludů plná sudba udělala
otroka z něho, z tebe pána:
on tvého bohatství nemůže užívati
a tobě jeho řeč jest planá.

ŠIŠLAL (*k sobě*)

Štary šakal má štrach dopuštít še bežprávi a otrok má štrach ž onoho švěta. Já jsem králův švagr, nejlepší člověk že všech lidí. Ž čeho bych měl mít štrach? (*Nahlas*) Hej, otroku, jdi ši. Jdi do švé komůrky, a až ši odpočineš, drž še štranou.

STHÁVARAKA

Jak poroučíš, pane. (*Jde k VASANTASÉNĚ*) Paní, dál už já nezmůžu nic. (*Odejde.*)

ŠIŠLAL (*chystá se k činu*)

Štůj, Vašantašeničko, štůj! Já tě žabiju.

DVOŘAN

Jak — chceš ji zabítí před mýma očima? (*Chytne ho za hrdlo.*)

ŠIŠLAL (*padne na zem*)

Vašnošto, žabijíš švého pána! (*Ztrácí vědomí, po chvíli ho zase nabývá.*)

Jak to přijde? Tukem, mašem živím chlapa
čelý čaš

a dneš, když přišel čaš k činu, štal še ž něj
můj šok a raš?

(*Uvažuje*) Už vím, jak na to. Štary šakal na ni kýval hlavou. Takhle na to půjdu. (*Nahlas*) Pane, jakpak bych moh já, narožený v takové vznešené rodině, vysoké jako křišťalová škleniče, špáchat takový hřích, jak jsem ti povídal? Řek jsem to jen proto, abych ši ji žiškál.

DVOŘAN

O tvou povahu jde — nač hovoříš o urozenosti?
Na úrodném poli bují trní také dosti.

ŠIŠLAL

Vašnošto, ona še štydí projeviti švoji lášku, když jši tady. Tak jdi pryč. Můj šluha Šthávaraka taky šel, když doštal výprašk. Možná že utíká pryč.

Tak ho chyt' a přiveď mi ho žpátky, vašnošto!

DVOŘAN (*k sobě*)

Projeviti lásku k hlupákovi,
když zde já jsem, stud jí možná brání.
Ponechám je o samotě. Láška
důvěrnosti skrývá do ústraní.

(*Nahlas*) Dobrá, půjdu tedy.

VASANTASÉNA (*chytí ho za lím oděvu*)

Neříkala jsem, že se ti dávám do ochrany?

DVOŘAN

Ničeho se nestrachuj, Vasantaséno. Pancharte,
svěřuji Vasantasénu do tvých rukou.

ŠIŠLAL

A v mých rukou žůstane jako švěřený poklad.

DVOŘAN

Vskutku?

ŠIŠLAL

Vskutku.

DVOŘAN (*popojde stranou*)

Ne — kdybych odešel, ten darebák by ji zabil.
Na chvíli se zde ukryji a podívám se, co má v úmyslu.

ŠIŠLAL

A teď ji žabiju. Ale ne, ten bráhman še vyzná
v různých fintách. Štary šakal moh jít koušek štra-
nou a škovat še tam a moh by začít výt. Napřed
udělám něčo, čo by ho špletlo. (*Nasbírání květiny
a ozdoby se jimi*) Miláčku, Vašantašeničko, pojď!

DVOŘAN

Hle, zmocnila se ho zamilovanost. Dobrá, jsem
spokojen a půjdu.

Odejde.

ŠIŠLAL

Mluvím šladče, čpu ti žlato, škláním
hlavu i čepiči k nohám, děvo
š čistýma žubama — a ty nechčeš!
Jšou pro tebe všichni lidi dřevo?

VASANTASÉNA

Kdo by o tom ještě moh mít pochybnosti? (*Se
škloněnou hlavou recituje následující verše*)

Jakže, chceš mne zlatem omámiti,
bídny nestoudníku, ač je zřetelná tvá vina?
Ani včely neopustí lotos,
jenž svůj život dobře prožil, tělo bez
skvrny má.

Ctnostný urozený muž, ač chud je,
se vši péčí zaslouží být ctěn.
Milostníci slouží ku ozdobě
láška, jež cíl našla v takovém.

Milovala jsem mangovník a teď bych měla mi-
lovat palášový strom?

ŠIŠLAL

Ty otrokyně — ž chudáka Čárudatty jši udělala
mangovník a že mě ne kinšukový, ale rovnou pa-
lášový štrom? Takhle ty mě urážíš, a ještě ši při-
tom myšlíš na toho Čárudattíčka?

VASANTASÉNA

Proč bych na něj nemyslela, když ho nosím v srdci?

ŠIŠLAL

Já zakroutím ještě dneška krk tomu, čo nošíš v šrdči, a tobě taky. Klidně štůj, milenko toho chudého kupečského človíčka!

VASANTASÉNA

Mluv, mluv, jen zase opakuj ta chvályhodná slova!

ŠIŠLAL

Teď at tě zachrání ten otrok, ten chudák Čáru-datta!

VASANTASÉNA

Zachránil by mě, kdyby mě viděl.

ŠIŠLAL

Je snad Šakra, Válinův šyn, velký Indra, Kálanémi, Šubandhu anebo Rambhin šyn? Dhundhumára, Rudra, Džatájů, Čánakja, Trišanku, král — Drónův šyn anebo čo já vím?

Ale kdepak, ti by tě taky nežachránili.

Jako Čánakja utratil Šítu v bharatovském čaše, jak Džatájů Draupadí tě já teď žamorduju žaše.

(Chce ji bit.)

VASANTASÉNA

Ach, matko, kde jsi? Ach, urozený Čárudatto, umírám dřív, než se mi splnilo moje přání. Budu křičet o pomoc. Ale ne, to by byla hanba, kdyby Vasantaséna křičela o pomoc. Klaním se před urozeným Čárudattou.

ŠIŠLAL

Ještě teďka ta otrokyně jmenuje toho chudáka? *(Tiskne jí hrdlo)* Tak na něj vžpomínej, ty otrokyně, vžpomínej!

VASANTASÉNA

Klaním se před urozeným Čárudattou.

ŠIŠLAL

Pojdi, ty otrokyně, pojdi! *(Škrtí ji.)*

VASANTASÉNA *ztratí vědomí a padne nehybně k zemi.*

ŠIŠLAL *(radostně)*

Ta neřeštná ženšká, ten koš hanby, šemenišťe, čo jen mravy kaží, přišla v pravou chvíli, aby tady milovala toho poběhlíka.

Proč bych še tu nehonošil vlastně hrdinštvím švých vlastnoručních paží?

Dech jí došel, umřela tak krásně, jak v Mahábháratě hodná Šítá.

Já jí chtěl a ona mě ne — v hněvu jsem jí žabil, děvku.

Šad byl pušty, honem jsem jí šmyčkou žaškrtil. Měl můj oteč mít to štěšti, čo matka

Draupadí — teď tu moh vidět, jak rážný pašák jeho šyn tu byl!

Štarý šakal še ža chvíličku vrátí. Štoupnu ši koušek štranou.

Vstoupí DVOŘAN se STHÁVARAKOU.

DVOŘAN

Sluhu Sthávaraku jsem již přemluvil. Nyní vyhledám pancharta. *(Obejde scénu a rozhlédne se)* Hle, přes cestu padl strom, a jak padal, zabil ženu. Ty zloduchu, jakous to spáchal ničemnost? Svým pádem jsi, zloduchu, způsobil, že jsme i my byli sražení k zemi, neboť jsme spatřili vraždu spáchanou

na ženě. Byla to vskutku zlá předtucha, když se mé srdce strachovalo o Vasantasénu. Necht' bohové vše dovedou k šťastnému zakončení! (*Jde k ŠIŠLALOVI*) Pancharte, domluvil jsem tedy sluhovi Sthávarakovi.

ŠIŠLAL

Vítám tě, pane. Šynáčku Šthávarako, tebe taky vítám.

STHÁVARAKA

Děkuju.

DVOŘAN

Navrať mi, co jsem ti svěřil.

ŠIŠLAL

A čo jší mi švěřil?

DVOŘAN

Vasantasénu.

ŠIŠLAL

Odešla.

DVOŘAN

Kam?

ŠIŠLAL

Hned za tebou.

DVOŘAN (*pochybovačně*)

V tu stranu jistě neodešla.

ŠIŠLAL

A na kteroupak stranu jší šel?

DVOŘAN

Na východ.

ŠIŠLAL

Ona odešla na jih.

DVOŘAN

Já jsem šel na jih.

ŠIŠLAL

Ona na sever.

DVOŘAN

Hovoříš zmateně. Není mi to jasno. Pověz mi pravdu!

ŠIŠLAL

Přísahám švými nohama při tvé hlavě. Uklidni švoje šrdče — žabil jsem ji.

DVOŘAN (*zhrozí se*)

Tys ji vskutku zabil?

ŠIŠLAL

Když nevěříš tomu, čo ti povídám, tak še napřed koukni na hrdinštví králova švagra Šamsthánaky! (*Ukazuje mu.*)

DVOŘAN

Ach běda, já nešťastník — jsem zničen! (*Padá bezvládně k zemi.*)

ŠIŠLAL

Hele, hele, vašnošta už še uklidnil.

STHÁVARAKA

Vzpamatuj se, vzpamatuj se, pane! Já jsem ji zabil první, když jsem ji, ani jsem to sám nevěděl, sem přivez ve voze!

DVOŘAN (*přijde k sobě; truchlivě*)

Ach, Vasantaséno!

Řeka s vodou laskavosti vyschla,
rozkoš prchla do své domoviny.

Žel, ozdobo ozdob s krásnou lící,
touhu k hrám jsi vzněcovala dřív,

teď, ach žel, ty řeko laskavosti,
žel, ty útočiště mně i jiným,
zničen je trh boha lásky, kde se
krása stavívala na odív!

(V slzách) Hanba, ó hanba!

Když jsi spáchal toto, jaké ještě jsi s to spáchat
činy?

Nectný bídák zavraždil zde šťastné božstvo
Udždžajiní!

(K sobě) Ten ničema by ještě byl s to svaliti ten
zločin na mne. Odejdu odtud! (Obchází scénu.)

ŠIŠLAL jde k němu a zadrží ho.

DVOŘAN

Nedotýkej se mne, bídáku. S tebou jsem skoncoval.
Odcházím.

ŠIŠLAL

Hele, žabil jsi Vašantašenu, šved jsi to na mě a teď
utíkáš? A já tu teďka stojím dočela šám, bez
ochrany?

DVOŘAN

Jsi prokletý ničema!

ŠIŠLAL

Dám ti stravu, dám ti čelou štovku v peněžích
a kuš žlata a kuš mědi,
a to místo, kde jsem proved švůj rekovný čin,
všichni lidi zdědí.

DVOŘAN

Hanba, byl to jenom tvůj čin!

STHÁVARAKA

Nebe nás od toho chraň!

ŠIŠLAL se směje.

DVOŘAN

Nepřátelství mezi námi buď! Přestaň se smáti!
Hanba nectným přátelstvím, v nichž člověk
na cti tratí!

Kéž se my dva vícekrát spolu nesetkáme živi!
Cháma bez cti opouštím jak zlomený luk
bez tětivy.

ŠIŠLAL

Vašnošto, udobři še, udobři še. Pojď, půjdem a bu-
dem ši hrát v rybníčku!

DVOŘAN

Sám jsem neklesl, leč kdybych sloužil tobě,
kleslému,
za kleslého sám bych platil před všemi, cti
nehoden.
Jak bych mohl jíti s tebou: Vztáhl ruku na
ženu;
úkosem ti zděšen půjde v patách pohled
městských žen.

(Bolestně) Ach, Vasantaséno,

krásko, kéž se nezrodíš zas příště jako
milostnice!

Zrod se v čistém rodě, který životem
a ctnostmi stkví se!

ŠIŠLAL

Žabil jsi Vašantašenu v mém štarém šadě Pušpa-
karandače a teď chceš utéct? Pudeš še odpovídat
před šoud mého švagra! (Chytí ho.)

DVOŘAN

Jak? Stůj, ničemo! (Vytasí meč.)

ŠIŠLAL (*přiblíží se ustrašeně*)

Ty še bojíš? Tak ši jdi.

DVORAN (*k sobě*)

Zde nelze setrvávatí déle. Půjdu za urozeným Šarvilakou, za Čandanakou a za ostatními. (*Odejde.*)

ŠIŠLAL

Jdí ši k čertu! He, šynáčku Šthávarako, čo jšem to udělal?

STHÁVARAKA

Veliký zločin, jemnostpane.

ŠIŠLAL

Čo to povídáš, ty otroku, že jšem špáchal veliký zločin? Dobře, udělám to takhle. (*Sejme různě šperky*) Vem ši tyhlety šperky. Dávám ti je. Kdykoliv še š nimi oždobím, budou moje. A jinak jšou tvoje.

STHÁVARAKA

Jemnostpane, tobě šperky sluší. Co bych s nimi dělal já?

ŠIŠLAL

Tak ši jdi. Vem š šebou býky a počkej v mém paláci ve věži, dokud nepřijdu.

STHÁVARAKA

Jak poroučíš, jemnostpane. (*Odejde.*)

ŠIŠLAL

Pán žmizel do neviditelna, aby še zachránil, šluha žavřu v železech ve švém paláci ve věži a tajemství žušťane uchráněné. Půjdu, ale napřed še podívám, ještli je mrtvá, nebo ještli ji mám žavraždit ještě jednou. (*Pohlédne na VASANTASĚNU*) Je jakšepatří mrtvá. Dobře, přikreju ji tímhletím pláštěm. Ale

ne, je na něm moje jméno. Nějaký vašnošta by ho moh poznat. Nevadí, přikreju ji tímhletím šuchým lištím, čo šmet vítr na hromadu. (*Učiní tak a zamyslí se*) Tak takhle to udělám: Půjdu teďka na šoud a dám šepšat žalobu, že kupeč Čárudatta pro peníze vylákal Vašantašenu do mého štarého šadu Pušpakarandaky a tam že ji žabil.

Abych Čárudattu žničil, novou lešt naštrojím
žkrátka,
jako v ukliženém měště na dobytek štrašná
jotka.

Tak půjdu. (*Chystá se odejít, vtom se podívá jedním směrem a lekne se*) Čo to žnamená? Ať še hnu kam chči, všude vražím žrovna na toho žatračeného mnicha š jeho žlutými šaty. Žnepřatelil jšem ši ho, když jšem mu propích noš a ved ho ža něj. Kdyby mě žahlid, moh by vyžradit, že jšem ji žabil já. Jenže jak še odtud doštanu? (*Rozhlédne se*) Přeškočím tamhletu napůl šešutou žed a žmizím.

Na oblože, na žemi a pod žemí še ženu honem
jak veliký Indra přeš Hanumánův vrch ža
Čejlonem.

Odejde.

MNICH *odhodí oponu a vejde.*

MNICH SAMVÁHAKA

Vypral jsem si tuhlety šaty. Mám si je usušit na větvi? Tam by mi je roztrhaly opice. A co na žemi? Tam by se zas ušpinily od prachu. Tak kde si je mám roztáhnout a usušit? (*Rozhlíží se*) Roztáhnou si je tuhle na hromadu listí, co tu nával vítr. (*Učiní tak*) Klaním se před Buddhou. (*Usedá*) A teď

budu opakovat slova učení: (*Opakuje sloku „Kdo pět mužů — smyslů zabil“, str. 162.*) Ale ne, k čemu je mi takové nebe, dokud se neodvděčím Buddhově služebnici Vasantaséně, která mě za deset zlatáků vykoupila od hráčů! Od té doby se pokládám za člověka, kterého koupila. (*Rozhlíží se*) Co to — z haldy listí se ozvalo vzdychnutí? Už vím:

Větrem, sluncem zprahlé listí voda z šatů pro-
mačuje.

Tohle listí jako jiné sem tam se tu převaluje.
VASANTASÉNÁ *nabývá vědomí a natáhne ruku.*

MNICH

Ach — objevila se ženská ruka ozdobená krásnými šperky. Cože? Druhá ruka! (*Pečlivě ji prohlíží*) Mně se zdá, že tu ruku poznávám. Ale co se ještě rozmýšlím! Určitě je to právě ta ruka, co mě zachránila. No, přesvědčím se. (*Odkryje tělo, pohlédne na ně, pozná VASANTASÉNU*) Je to služebnice Buddhova!

VASANTASÉNÁ *prosí o vodu.*

MNICH

Co? Chce vodu — a rybník je daleko. Co teď? Podržím ty šaty nad ní a nechám vodu odkapávat. (*Učiní tak.*)

VASANTASÉNÁ *přichází k vědomí a vstává.* MNICH *ji ovívá oděvem.*

VASANTASÉNÁ

Kdo jsi, pane?

MNICH

Služebnice Buddhova už nepoznává člověka, kterého koupila za deset zlatáků?

VASANTASÉNÁ

Poznávám, ale nejsem taková jak ty říkáš, pane.
Radši bych byla mrtvá!

MNICH

Co to znamená, služebnice Buddhova?

VASANTASÉNÁ (*bolestně*)

Nic zvláštního, pro nevěstku.

MNICH

Vstaň, služebnice Buddhova! Opři se o liánu, co se tadyhle popíná po stromě, a vstaň! (*Ohýbá liánu*).

VASANTASÉNÁ *se za ni chytí a vstane.*

MNICH

Tamhle v klášteře žije má sestra v učení. Tam se můžeš uklidnit, služebnice Buddhova, a vrátit se pak domů. Pojď pěkně pomalounku, služebnice Buddhova! (*Obchází scénu a rozhlíží se*) Rozestupte se, páni, rozestupte se! Tuhleto je mladá žena a já jsem mnich. Já zachovávám své učení čisté.

Kdo ovládá svoji ruku, ústa
a své smysly, to je pravý muž.

Co mu královský dvůr udělá, když
onen svět má pevně v ruce už?

Odejdu.

KONEC OSMÉHO JEDNÁNÍ

nazvaného „Rdoušení Vasantasény.“

DEVÁTÉ JEDNÁNÍ

Vstoupí SOUDNÍ SLUHA.

SLUHA

Páni soudci mi poručili, abych šel do soudní síně připravit sedadla. Tak jdu dát soudní síň do pořádku. *(Obejde scénu a rozhlédne se)* Tady je soudní síň. Půjdu dovnitř. *(Vstoupí, otře sedadlo a postaví je na místo)* Uklidil jsem soudní síň a dal jsem sedadla do pořádku. Ohlásím to pánům soudcům. *(Obejde scénu a rozhlédne se)* A vida! Tadyhle přichází králův švagr, zkažený zlý člověk. Odejdu odtud tak, abych mu nepřišel na oči. *(Ustoupí stranou.)*

Vejde ŠÍŠLAL v nádherném oděvu.

ŠÍŠLAL

Koupal jsem se v tekutině, mokrotě a vodě. Kolem sebe paní, panny, šlechny, ženštiny, seděl jsem v leše a v háji, ale taky v hvoždě jak gandharva, šlašti plné okončetiny.

Hned mám vlašy do užlu, hned do chumáče, hnedka je mám rožpuštěné jako hřívu.

Hnedka perly, hnedka houští na hlavě mi škáče; já jsem králův švagr, pašák kupodivu.

A krom toho jsem našel velikou díru jako červ, který

še žavrtal do kolínka lotošového štonku a kouká, kudy by še doštal ven. Koho bych měl obžalovat ž toho bídného škutku? *(Vzpomíná)* Á, už jsem ši vžpomněl! Obžaluju ž toho bídného škutku chudého Čárudattu. Ke všemu je ještě chudý, tak še na něj dá švěšt všečko. Dobře. Půjdu do šoudní síně a před oštatními lidmi dám šepšat žalobu, že Čárudatta uškrtil Vašantašénu. Jdu do šoudní síně. *(Obejde scénu a rozhlédne se)* Tady je šoudní síň; vštoupím dovnitř. *(Vstoupí a rozhlédne se)* Čo? Rožeštavili šedadla? Šednu ši tu chvilku na trávnik a počkám, dokud nepřijdou šoudči. *(Usedne.)*

SLUHA *(obejde scénu na druhé straně a podívá se)*

Páni soudci už jdou. Půjdu k nim. *(Přistoupí k nim.)*
Vstoupí SOUDCE, sledován PŘEDSTAVENÝM, PÍSAŘEM a ostatními.

SOUDCE

Běda přeběda, přátelé!

PŘEDSTAVENÝ a PÍSAŘ

Poroučej, pane!

SOUDCE

Soudcům jest velmi zatěžko vniknouti druhým do srdcí, neboť vedení pře nezáleží jen na nich.

Lidé vyzrazují utajené

a rozsudkem vyvrácené činy.

Vášeň jimi zmítají, leč soudu

za nic nedoznávají své viny.

Viny rostou, jak se strany sváří,

soucit probouzejí ve vladaři —

krátce: hanu získá soudce lehce,

o přednostech věděti se nechce.

A dále:

V hněvu lidé vyrazí i skryté,
soudem ospravedlněné činy.
I když splácí nad ortelem, soudci
jistojistě nepřiznají viny.
Spolčenci té nebo oné strany
dál zlo na zlo vrší bez přestání,
krátce: hanu získá soudce lehce,
o přednostech věděti se nechce.

Neboť soudce musí
zákon znáti, žalbu prohlédati,
řečník hněvu nepodléhající,
stejný musí býti k svým i cizím,
ortel s uvážením vynášeti,
slabým ochránce a lotrům postrach,
ziskuchtivosti se musí stříci,
srdce, brána pravd, dbát musí dobra
druhých, králův hněv z nich odvraceti.

PŘEDSTAVENÝ a PÍSAŘ

Vykládají snad lidi taky o kazech v tvých ctnostech?
Jestli je to tak, tak to už se dá tvrdit při měsíčním
světle, že je tma.

SOUDECE

Milý sluho, zaveď nás do soudní síně.

SLUHA

Pojď, pojď, pane soudce, pojď!
Obcházejí scénu.

SLUHA

Tady je soudní síň. Vstupte, páni soudci!
Všichni vstoupí.

SOUDECE

Milý sluho, vyjdi ven a zjisti, kdo si přeje vznést
obžalobu.

SLUHA

Jak poroučíš, pane. (*Vyjde*) Páni soudci se ptají,
kdo chcete vznést žalobu.

ŠIŠLAL (*radostně*)

Šoudči jsou tu! (*Důstojně si vykračuje*) Já, vynikající
člověk, muž, druhý Vášudéva, královský švagr, chci
vznést žalobu.

SLUHA (*zděšeně*)

Cože? Králův švagr chce první vznést žalobu. Dobře,
chvilku počkej, pane. Oznámím to pánům soudcům.
(*Přistoupí k nim*) Páni, na soud přišel králův švagr
a chce vznést žalobu.

SOUDECE

Jakže! Králův švagr chce první vznést obžalobu.
To značí pád velkého muže, jako zatmění při slunce
východu. Příteli, dnešního dne bude patrně soudní
dvůr velmi zaneprázdněn. Vyjdi ven a sděl mu, aby
přišel jindy, že dnes jeho při nebudeme projednávat.

SLUHA

Jak poroučíš, pane. (*Vyjde a přistoupí k ŠIŠLALOVÍ*)
Pane, soudci ti vzkazují, abys přišel jindy, že dneska
tvou při nebudou projednávat.

ŠIŠLAL (*rozzloben*)

Cože? Mou při že nebudou projednávat? Jestli ji
nebudou projednávat, řeknu to švému švagrovi králi
Pálakovi, řeknu to švé šestře a matče a dám toho
šoudče šesadit a dám na jeho místo došadit jiného
šoudče! (*Chystá se odejít.*)

SLUHA

Urozený králův švagře, tak chvílku počkej. Hned to ohlásím soudcům. (*Jde k SOUDCI*) Králův švagr je rozzlobený a říká — (*Opakuje ŠIŠLALOVA slova.*)

SOUDCE

Ten hlupák je s to učiniti cokoliv. Řekni mu, příteli, ať vstoupí, že jeho při budeme projednávatí.

SLUHA (*jde k ŠIŠLALOVI*)

Pane, soudci ti vzkazují, abys vstoupil, že tvou při budou projednávat. Tak pojď dál, pane.

ŠIŠLAL

Napřed, že nebudou projednávat, teď žaš, že budou projednávat. Tak to mají soudci nahnáno. Přeshvědčím je o všem, čo řeknu. Tak půjdu dovnitř. (*Vejde a předstoupí*) Mně še vede moč dobře. Jestli še povede moč dobře taky vám, to už záleží na mně.

SOUDCE (*pro sebe*)

Och, věru, ušlechtilý žalobce! (*Nahlas*) Posad' se!

ŠIŠLAL

Šamožřejmě, tahle půda patří mně, tak ši šednu, kam budu chtít.

(*K PŘEDSTAVENÉMU*) Šem ši šednu. (*K SLUHOVI*)

Ne — šemhle ši šednu. (*Položí SOUDCI ruku na hlavu*) Tady budu šedět. (*Sedne si na zem.*)

SOUDCE

Pane, přeješ si vznésti obžalobu?

ŠIŠLAL

Šamožřejmě.

SOUDCE

Nuže pověz, oč běží.

ŠIŠLAL

Já ti to pošeptám do ouška. Narodil jsem še ve vžněšené rodině, vysoké jako křišťálová šklenice.

Můj oteč je králův tchán, král je mého otče žet, já jsem králův švagr, král je manžel mé šestry
teď.

SOUDCE

To vše jest známo.

O tvou povahu jde — nač hovoříš o urozenosti?

I na dobrém poli bují trní také dosti.

Nuže vypověz, co se přihodilo.

ŠIŠLAL

Řeknu, ale i kdybych něčo udělal, ty-byš mi štejně nič neudělal. Jednou, když měl manžel mé šestry dobrou náladu, daroval mi švou nejlepší zahradu, štarý šad Pušpakarandaku, abych ši v něm hrál a opatroval ho. Chodím tam každý den, abych ši ho prohlíd, dal ho vyušit, vyčistit, zušlechtit a oštříhat. Ž dopuštění ošudu šem uviděl — anebo neviděl — ležet na žemi ženšské tělo.

SOUDCE

Jest ti známo, kdo jest ta nebohá žena?

ŠIŠLAL

Abych to nevěděl, páni šoudči! Taková ženšská, klenot měšta, naštrojená, što žlatých náramků na šobě. Nějaký žločineč žaved Vašantašenu pro trošku peněž do štarého šadu Pušpakarandaky a tam ji rukama vší šilou uškrtil a žabil. Já jsem to neu — (*V polovině věty si zakryje ústa.*)

SOUDCE

Ach, jaká nedbalost od městských stráží! Představe-

ný a písáři, vepište na počátek zápisu slova „Já jsem to neu-“!

PŘEDSTAVENÝ a PÍSAŘ

Jak poroučíš, pane. (*Učiní tak*) Pane, je to zapsané. ŠÍŠLAL (*k sobě*)

Ouvej, teď jsem še přived do neštěstí, jako když do šebe člověk hrhr nahází ryžový koláč a mléko. Dobře, takhle na to půjdu. (*Nahlas*) Hele, soudči, já jsem přeče řek „Já jsem to neviděl,“ tak nač ž toho děláte takovou potřebu? (*Nohou maže zapsaná slova*)

SOUDCE

Jak jsi poznal, že byla uškrcena pro peníze?

ŠÍŠLAL

Jak, jak? Myšlím ši to podle toho, že měla krk napuchlý a holý a tam, čo nošivala šperky, neměla nič.

PŘEDSTAVENÝ a PÍSAŘ

To vypadá pravděpodobně.

ŠÍŠLAL

Šláva! Už jsem ž toho, díky nebi, venku.

PŘEDSTAVENÝ a PÍSAŘ

Na kom tahle soudní pře záleží?

SOUDCE

Pře, která jest před námi, má dvě stránky.

PŘEDSTAVENÝ a PÍSAŘ

Jaké?

SOUDCE

Podle toho, jde-li o výpovědi, nebo jde-li o věc jako takovou. Pokud jde o výpovědi, záleží na žalobcích a na obžalovaných. Pokud jde o věc jako takovou, záleží na soudcově moudrosti.

PŘEDSTAVENÝ a PÍSAŘ

Tak v při záleží na tom, aby přišla Vasantasénina matka.

SOUDCE

Tak jest. Milý sluho, povolej sem Vasantaséninu matku, avšak tak, abys ji nerozrušil.

SLUHA

Ano. (*Vyjde a vrátí se s MATKOU MILOSTNICE*) Paní, pojd za mnou.

STAŘENA

Moje dcera šla ke svému příteli do domu, aby si šťastně užila svoje mládí. A tenhle člověk — já mu přeju dlouhá léta — povídá, abych šla s ním, že prý mě dal zavolat soudce. Jsem z toho celá popletená a srdce se mi třese. Pane, ukaž mi, kudy do soudní síně!

SLUHA

Pojď za mnou, paní!

Obcházejí scénu.

SLUHA

Tady je soudní síň. Jdi dovnitř, paní.
Vejdou.

STAŘENA (*popojde*)

Štěstí všem vespolek, vzácní pání.

SOUDCE

Buď vítána, dobrá ženo. Usedni.

STAŘENA

Děkuju. (*Usedne.*)

ŠÍŠLAL (*hrubě*)

Už jši tu, ty štará kuplířko, už jši tu?

SOUDECE

Tys Vasantasénina matka, paní?

STAŘENA

To jsem.

SOUDECE

Kde je teď Vasantaséná?

STAŘENA

U svého přítele.

SOUDECE

Jak se jmenuje její přítel?

STAŘENA (*pro sebe*)

Ach ouvej, to je ostuda, to je ostuda! (*Nahlas*) Na tohleto se mě může zeptat kdo chce, jenom soudce ne.

SOUDECE

Zanech studu. Táži se tě z moci úřadu.

PŘEDSTAVENÝ a PÍSAŘ

Ptá se tě z úřední moci. To není žádná hanba. Mluv.

STAŘENA

Co? Z ouřední moci? Když je to tak, tak poslouchejte, vzácní páni. V kupecké čtvrti žije vnuk kupce Vinajadatty, Ságardattův syn, on má jméno, které už je samo dobré znamení: Čárudatta. U něj moje dcera šťastně užívá své mládí.

ŠÍŠLAL

Šlyšeli jste, páni? Žapište si to! Vedu při proti Čárudattovi!

PŘEDSTAVENÝ a PÍSAŘ

Na tom není nic zlého, že je Čárudatta její přítel.

SOUDECE

Tato soudní pře se Čárudatty úzce dotýká.

PŘEDSTAVENÝ a PÍSAŘ

Tak tak.

SOUDECE

Dhanadatto, vepiš na začátek zápisu záznam, že se Vasantaséná dostavila do domu urozeného Čárudatty. Máme předvolati také Čárudattu? Ale ne, soudní pře sama si žádá jeho přítomnosti. Jdi, milý sluho, a povoluj urozeného Čárudattu — ale po přátelsku, klidně, abys v něm nevzbudil obavy nebo úděs. S úctou, jakoby náhodou mu řekni, že soudce touží spatřiti ho.

SLUHA

Jak poroučíš, pane. (*Odejde. Vráti se s Čárudattou*)

Pojď za mnou, pane.

ČÁRUDATTA (*zamyslí se*)

Král přec zná mou povahu i rod. Leč potom věru

půhon značí, že v můj postoj pojal nedůvěru.

(*Uvažuje pro sebe*)

Zjistil, že jsem po setkání v sadě poslal dále ve svém voze toho uprchlíka z vězení?

Donesli zvěst králi, který za oči má zvědy?

Proč putuji zodpovídati se z nařčení?

Ale nač rozvažovati? Jdu do soudní síně. Milý sluho, ukaž mi cestu k soudci!

SLUHA

Pojď za mnou, pane!

Obchází scénu.

ČÁRUDATTA (*s obavou*)

A co značí toto?

Drsným hlasem krákorá zde havran,
sluzi volají mne z soudní síně,
v levém oku divoce mi cuká,
zlá znamení krutě sužují mě.

SLUHA

Pojď za mnou, pane, klid a žádný strach!

ČÁRUDATTA (*obejde scénu a dívá se před sebe*)

Na větvi uschlého stromu havran tváří k slunci
sedí,
upřeně tím hrozným levým okem jistě na mne
hledí.

(*Podívá se jiným směrem*) A zde opět had!

Zrak upřen na mne, černý je
jak rozetřená oční mast.

Vprostřed čtyř bílých zubů se
chví vyplazený jazyk.

S vydutým břichem zkrouceným
se vrhá obrovský ten had
po mně, když do spícího zde
na cestě jsem teď vrazil.

A nadto ještě

noha klouže, jak ji kladu, ač zem není vlhká,
v oku cuká, levá paže sem tam klátí se mi.
A zde ještě jiný pták křičí bez přestání.

Hroznou smrt mi zvěštuje, o tom pochyb není.

Avšak přes to všecko mohou bohové vše dovésti
k zdárnému konci.

SLUHA

Pojď za mnou, pane. Tady je soudní síň. Jdi dovnitř.

ČÁRUDATTA (*vstoupí a rozhlédne se na všechny strany*)

Ach, jak jest nádherná soudní síň! Zde
soudní dvůr jest dravců plný oceán:
vodou jsou v něm soudci v dumy zabraní,
poslů pln jak vln a lastur, ze všech stran
slidiče má, kolem vždy nějaký špeh
čeká jako delfini a krokodýli,
vůkol všude sloni, koně, havrani —
písaři jak hadi se v něm usídlili,
chytrost státníků jest podezřelý břeh.

Dobrá. (*Jak vstupuje, uhodí se do hlavy; zamysleně*)

Ach běda, ještě toto znamení!

Havran kráká, levé oko cuká, cestu zkřížil had.

Ale osud ještě v dobré změnití vše může snad.

Vstoupím dovnitř. (*Vstupuje.*)

SOUDECE

Zde jest Čárudatta.

Tvář s výrazným nosem, oči do stran protáhlé,
to není zdroj bezdůvodných činů proti právu.
U slonů a krav a koní, u lidí však též
vnější tvářnost odpovídá přesně jejich mravu.

ČÁRUDATTA

Zdravím soudce. I vy, úředníci, buďte zdraví.

SOUDECE (*zmateně*)

Buď zdrav, pane. Milý sluho, přines pánovi sedadlo.

SLUHA (*přináší sedadlo*)

Tady je. Sedni si, pane.

ČÁRUDATTA *usedá.*

SIŠLAL (*hněvivě*)

Tak jší přišel, ty vrahu ženčkových, přišel jší? To
je pěkná soudní pře, to je špravedlivá soudní pře,

když tomu vrahovi ženčkových nabízejí místo! (*Nadutě*) No dobře, jen ať ší mu ho nabídne!

SOUDCE

Urozený Čárudatto, jsi s dcerou zde přítomné paní v milostném, důvěrném, popřípadě přátelském poměru?

ČÁRUDATTA

Které paní?

SOUDCE

Této. (*Ukáže VASANTASÉNINU MATKU.*)

ČÁRUDATTA (*ustane*)

Buď pozdravena, paní.

STAŘENA

Abys byl dlouho živ, synáčku. (*Pro sebe*) Tak tohle je Čárudatta. To je má mladá dceruška opravdu v dobrých rukou.

SOUDCE

Pane, jest nevěstka tvou přítelkyní?

ČÁRUDATTA *projevuje stud.*

ŠÍŠLAL

Že študu, anebo že má štrach,
by chtěl švoje koušky žalhat dočela:
Škrývá, že še pro peníze ž něj štal její vrah.
To urozený pán tady nedělá.

PŘEDSTAVENÝ a PÍSAŘ

Mluv, urozený Čárudatto, a nech studu. Tohle je přece soudní pře!

ČÁRUDATTA (*se studem*)

Ach, páni soudcové, jak bych mohl říci něco takového, jako že nevěstka jest mou přítelkyní? A přece — to se provinilo mé mládí, a nikoliv má povaha.

SOUDCE

Soudní rok se vleče. Zanech studu, jenž ti
v srdci tlačí,
a mluv zpříma! Lest zde nemá místa, odvaha ti
stačí.

Odlož stud! Táži se tě z moci úřední.

ČÁRUDATTA

S kým vedu při, soudce?

ŠÍŠLAL (*hrdě*)

Še mnou.

ČÁRUDATTA

Soudní při s tebou člověk sotva snese.

ŠÍŠLAL

Ha, ty vrahů ženčkových. Žabil jší Vašantašénu, nástrojenou šty šperky, a teď še to šnažíš škovat podvodnými podvody!

ČÁRUDATTA

Jsi hlupák.

SOUDCE

Nech ho, urozený Čárudatto, a mluv podle pravdy:
Jest nevěstka tvou přítelkyní?

ČÁRUDATTA

Ano.

SOUDCE

Kde jest Vasantaséná, pane?

ČÁRUDATTA

Odešla domů.

PŘEDSTAVENÝ a PÍSAŘ

Jak odešla? Kdy odešla? Šel s ní někdo, když odešla?

ČÁRUDATTA (*k sobě*)

Mám říci, že odešla potají?

PŘEDSTAVENÝ a PÍSAŘ

Mluv, pane.

ČÁRUDATTA

Odešla domů. Co jiného mám ještě říci?

ŠÍSLAL

Žatáhli ji do mého starého šadu Pušpakarandaky a tam ji uškrtili pro peníze. A teďka budeš tvrdit, že odešla domů!

ČÁRUDATTA

Jaké to tlacháš nesmysly?

Vodou z oblaků jsi nebyl postříkán,
a přec máš jak špičky sojčích křídél tvář.
To není tvá pravá tvář — tvá tvář jest klam —
jako lotos v zimě ztrácí lesk a zář.

SOUDCE (*k přisedícím*)

Čárudattu ze zločinu viniti jest jako vzíti
rukou horu, moře přeplouti či vítr uchopiti.

(*Nahlas*)

Toto přece jest urozený Čárudatta. Jak by on mohl
spáchat takový zločin? (*Opakuje verše „Tvář s vý-
razným nosem“.*)

ŠÍSLAL

Čo vedete šoudní při tak štraničky?

SOUDCE

Pryč s tebou, hlupáku!

Ty, chám, vykládáš smysl věd, a jazyk
ti neupadl ještě?

V poledne hledíš do slunce, a oči
ti neosleply ještě?

Strkáš ruku do žhoucího ohně,
a nespálil ses ještě?

Tupíš Čárudattu zde, a země
tě nezhltila ještě?

Jak by mohl urozený Čárudatta spáchat takový
zločin?

Pro zlato že spáchal on, pokladnice dobra,
zločin, jenž by ani jeho soky netěšil?

Sám přec nedbal na sebe, celé jmění rozdal,
až jen voda zbyla tam, kde oceán kdys byl!

STARENA

Ty darebáku, když mu v noci zloděj ukradl zlatý
šperk, co si k němu dcera dala schovat, on za něj dal
perlový náhrdelník, učiněnou pýchu čtyř moří.
A ten že by teď spáchal pro trošku peněz takovýhle
zločin? Ach moje dítě! Vrat se, dceruško, ke mně!

SOUDCE

Urozený Čárudatto, odešla pěšky, nebo odjela
vozem?

ČÁRUDATTA

Neviděl jsem ji, když odcházela, a proto nevím, zda
odešla pěšky, či zda odjela vozem.

Vstoupí rozhněvaný VÍRAKA.

VÍRAKA

Do krutého nepřátelství přivedly mě
kopance a nadávky a snižování.

Noc nebrala pořád žádný konec, když mě
hryzly bez ustání.

Teď půjdu dovnitř do soudní síně. (*Vstupuje*)
Všechno štěstí přeju, vzácní páni.

SOUDCE

Ach, to jest Víra, velitel městské stráže. Co tě sem
přivádí, Víra?

VÍRAKA

V tom shonu, když Árajaka utek z vězení, jsem po něm pátral. Srovnal jsem si v hlavě, že přijíždí krytý vůz, a chci ho prohlídnout. Tak povídám veliteli Čandanakovi: „Ty jsi proved prohlídku a já ji musím provést taky“ — a on mě za to nakop. Slyšeli jste, oč běží, vzácní páni. Posuďte si to samil

SOUDCE

Víš, příteli, komu ten vůz náležel?

VÍRAKA

Tadyhle urozenému Čárudattovi. Kočí povídal, že v něm sedí Vasantaséná a že ji veze do starého sadu Pušpakarandaky, aby se tam povyrazila.

ŠÍŠLAL

Tak tady jste to slyšeli žnova, páni!

SOUDCE

Démon Ráhu polyká ten jasně čistý měsíc bílý — sesuly se břehy, žel, a čistou vodu zakalily. Vírako, tvůj případ prozkoumáme později. Vsedni nyní na koně, jenž stojí přede dveřmi soudní síně, a zajed' se podívati do starého sadu Pušpakarandaky, zdali tam zahynula nějaká žena!

VÍRAKA

Rozkaz, pane. (*Odejde. Opět ustoupí*) Byl jsem tam a viděl jsem mrtvolu ženy, jak ji trhala divoká zvěř.

PŘEDSTAVENÝ a PÍSAŘ

Jak jsi přišel na to, že je to mrtvola ženy?

VÍRAKA

Rozeznal jsem zbytky vlasů, paží, rukou a nohou.

SOUDCE

Ach, jaké nesnáze způsobují lidské počiny!
Jen šetření uzavřeme,
neprodleně vynoří se nějaká zlá svízel zase,
vedení pře zasvé vezme,
duch tápe jak kráva, která do močálu zaběhla se.

ČÁRUDATTA (*k sobě*)

Jako včely vrhají se na květinu,
sotva z poupěte se porozvila v květ,
tak vše na člověka padá v době nouze —
kde je trhlina, tam zlo se kupí hned.

SOUDCE

Urozený Čárudatto, pověz pravdu!

ČÁRUDATTA

Zlý a špatný člověk, na ctnost jiných závistivý,
vášni slepý, v tomto světě po vraždění chamtí.
Lze snad bráti v úvahu, co tlachá člověk lživý
pro svůj nízký rod? Ne, tomu nelze víru dáti!

A dále:

Vždyť já ani rozkvetlou květinu přec pro květ
nepřitáhnu k sobě, abych otrhal z ní kvítí.
Jak bych mohl plačící ženu uchopiti
za dlouhý vlas zářící jak křídla včel
a zavražditi?

ŠÍŠLAL

Hele, šoudči, čo pošužujete šoudní špor tak štranič-
ky, že ještě teď necháte šedět toho darebáka Čáru-
dattu na šedadle?

SOUDCE

Milý sluho, učiň, jak praví!
SLUHA *tak učíň.*

ČÁRUDATTA

Ach, soudcové, považte, co činíte! (*Vstane se sedadla a usedne na zem.*)

ŠIŠLAL (*tančí radostí, pro sebe*)

Šláva, povedlo se mi švéšt švoji vinu na jiného!
A teď ší šednu tam, čo šeděl Čárudatta. (*Učini tak*)
Koukni še na mě, Čárudatto, koukni še na mě, a jen
řekni, že jší žabil!

ČÁRUDATTA

Ach, soudcové (*Opakuje verše „Zlý a špatný člověk.“
S povzdechem pro sebe:*)

Maitréjo, co mne dnes postihlo! Ach
bráhmanko, má ženo,
zrozená v bráhmanské rodině bez poskvrny
a hany!

Ani ty nevidíš moje neštěstí, Róhaséno,
jenom si hraješ radostně a nedbáš o cizí rány!
Poslal jsem Maitréju k Vasantaséně, aby mi přinesl
zprávy o ní a aby jí vrátil klenoty, které darovala na
zhotovení vozičku. Kde však vězí?

Vstupuje MAITRÉJA se šperky.

ŠPRÝMAŘ

Čárudatta mě poslal s těmihle šperky k Vasantaséně
a řek mi: „Maitréjo, Vasantaséná naparádila svými
šperky malého Róhasénu a poslala ho pak k matce.
Dej jí ty šperky, ale už od ní nic neber. Tak jí je
vrať!“ Tak teď půjdu k Vasantaséně. (*Obejde scénu
a rozhlédne se. Mluví s někým za scénou*) A helemese,
vzácný Rébhila. Copak, vzácný Rébhilo, copak vy-
padáš najednou takový rozrušený? (*Naslouchá*) Co
to povídáš? Že milého přítele Čárudattu předvolali

do soudní síně? To určitě nebude žádná maličkost.
(*Uvažuje*) K Vasantaséně zajdu pozdějš. Teď půjdu
do soudní síně. (*Obejde scénu a rozhlédne se*) Tadyhle
je soudní síň. Půjdu dovnitř. (*Vstoupí*) Budte zdrávi,
páni soudci! Kdepak je můj milý přítel?

SOUDCI

Zde přece.

ŠPRÝMAŘ

Aby ses dočkal štěstí, příteli!

ČÁRUDATTA

Dočkám.

ŠPRÝMAŘ

A klidu.

ČÁRUDATTA

I toho se dočkám.

ŠPRÝMAŘ

Co vypadáš tak podivně rozrušený, příteli? A proč tě
sem předvolali?

ČÁRUDATTA

Příteli,

nic o onom světě nevím, já ukrutník hotový:
ženu — ne, bohyni lásky jsem prý — on to
dopoví.

ŠPRÝMAŘ

Co, co?

ČÁRUDATTA (*šeptá mu do ucha*)

Toto.

ŠPRÝMAŘ

Kdo říká?

ČARUDATTA (*ukáže na ŠIŠLALA*)

Tento ubožák jest jen nástrojem osudu, který mne odsuzuje.

ŠPRÝMAŘ (*stranou k ČARUDATTOVI*)

Tak proč neřekneš, že šla domů?

ČARUDATTA

Nevěří tomu, ačkoliv jsem to řekl, tak zlé jest mé postavení.

ŠPRÝMAŘ

Ale páni! Tadyhle ten člověk, co vyzdobil město Udždžajiní stavbami zámků, klášterů, sadů, chrámů, rybníků a studní, že by byl takový blázen, aby pro hrst peněz spáchal takovýhle zločin? (*Hněvivě*) Ty parchante, králův švagře Samsthánako, ty zpustlíku, ty trapiči lidí, ty zlatem vyfintěná opice, jenom řekni, řekni teďka přede mnou, jak by takovýhle zločin proti všem zákonům nebe a země moh spáchat můj milý přítel, který si ani nepřítáhne rozkvetlý keřík jasmínu, aby si otrhal květy, protože má strach, že by moh přitom polámat nějakou větvičku? Počkej, ty kluku kuplířky, počkej, ať ti touhle holí, zkroucenou jako tvoje srdce, rozbiju palici na sto kusů!

ŠIŠLAL (*hněvivě*)

Šlyšíte, šlyšíte, urození páni? Já vedu špor nebo soudní při s Čarudattou! Jak to, že mi tenhle člověk še šišatou hlavou chce rozbít lebku na što kušů? Tak to žaš ne, ty otroku, ty žatračený bráhmane!

MAITRÉJA *napřáhne hůl a opakuje svá slova.* ŠIŠLAL *rozzlobeně* *vstane a uhodí ho.* MAITRÉJA *mu ránu*

vrátí. Tlučou se navzájem a ŠPRÝMAŘI vypadnou z podpaží šperky.

ŠIŠLAL (*je zvedne a prohlíží. Vzrušeně*)

Koukejte, koukejte, páni! To jsou přece šperky té ubohé dívky! (*Ukáže na ČARUDATTU*) Pro tuhle trošku žlata ji žabil a ušmrtil!

VŠICHNI SOUDCI *svěsí hlavy.*

ČARUDATTA (*stranou k ŠPRÝMAŘI*)

Ta hrst šperků, která nečas před oči jim padla
na zem,
nepřízní zlé sudby nyní přivodí i můj pád
rázem.

ŠPRÝMAŘ

Tak proč jim neřekneš pravdu?

ČARUDATTA

Příteli,

chabý králův zrak by neuvěřil, že to pravda jest
a kdybych jen o milost ho prosil, zemru ztratív
čest.

SOUDCE

Žel, ach žel.

V boji s Marsem Jupiter, hle, slábne — a jak
kometa

vyvstává zde vedle nich již jiná, nová planeta.

PŘEDSTAVENÝ a PÍSAŘ (*prohlédnou šperky; k VASANTASÉNINĚ MATCE*)

Paní, prohlídni si pozorně tuhle skříňku se zlatými šperky. Je to ona, nebo ne?

STAŘENA (*podívá se na ni*)

Je podobná, ale není to ona.

ŠIŠLAL

Ty štará kuplířko, očima to přiřnáváš a úřty to žapíráš!

STARĚNA

Táhni, darebáku!

PŘEDSTAVENÝ a PÍSAŘ

Rozmysli si to a řekni: Je to ona, nebo ne?

STARĚNA

Pane, šikovnost toho řemeslníka svádí oči, ale není to ona.

SOUDCE

Stařeno, znáš tyto klenoty?

STARĚNA

Vždyť povídám, že ne, že je neznám. Možná, že jsou od stejného řemeslníka.

SOUDCE

Pohleď, představený,
stává se, že navzájem se věci podobají
stejným tvarem nebo zvláštnostmi své
ozdoby.

Mnoho mistrů napodobí výrobky, jež zhlédli;
víš, jak shodné zboží zručné ruce vyrobí.

PŘEDSTAVENÝ a PÍSAŘ

Patří ty šperky urozenému Čárudattovi?

ČÁRUDATTA

Nikoli, nikoli.

PŘEDSTAVENÝ a PÍSAŘ

Tak komu patří?

ČÁRUDATTA

Dceři této paní.

PŘEDSTAVENÝ a PÍSAŘ

Jak o ně přišla?

ČÁRUDATTA

Ztratila je. Ano, tak tomu jest.

PŘEDSTAVENÝ a PÍSAŘ

Urozený Čárudatto, mluv tentokrát pravdu!

S pravdou dojde člověk k štěstí, s pravdou nikdy
nezhřeší,
pravda má dvě slabiky; tak neschovávej pravdu
lži!

ČÁRUDATTA

Šperky, šperky! Neznám je, vím však, že byly odneseny z mého domu.

ŠIŠLAL

Napřed jsi ji žaved do zahrady a žavraždil a teď to
šchovávaš podvodným podvodem!

SOUDCE

Urozený Čárudatto, mluv pravdu!

Nyní na tvé jemné tělo bude bez okolkování
padati déšť tvrdých ran a s nimi padnou naše
prání.

ČÁRUDATTA

Zrodil jsem se v rodě prostém zla a nelpí na
mně viny.
Leč když svět mi přičítá zlo, nač nebýti uznán
vinným?

(Pro sebe) A nevím, co si bez Vasantasény počítí
se životem. *(Nahlas)* K čemu mnoho slov?

Nevím, co je zem, co nebe, já ukrutník hotový:
ženu — ne, ten ryzí klenot jsem prý — on to
dopoví.

ŠIŠLAL

Žabil. No tak, jen to řekni taky: žabil!

ČÁRUDATTA

Tys to řekl.

ŠIŠLAL

Slyšíte, slyšíte, vzácní páni? Žabil ji! A je po všech pochybnostech. A tohohle chudého Čárudatto mušíte dát potřeštat na těle!

SOUDECE

Sluho, slyšels, co pravil králův švagr. Hej, strážě! Chopte se zde Čárudatty!

STRÁŽE *tak učiní.*

STARENA

Mějte slitování, vzácní páni, mějte slitování! (*Opa-
kuje slova: „Když mu v noci zloděj ukrad“*) Když
je má dcera mrtvá, nic naplat. Ale tak ať on dlouho
žije pro mě! A potom: při soudní při musí být ža-
lobce a obžalovaný a žalobce jsem já. Tak ho osvo-
bodte!

ŠIŠLAL

Jdi, ty otrokyně, šyp! Čo je ti do něj?

SOUDECE

Odejdi, paní. Hej, strážě! Odvedte ji ven!

STARENA

Ach moje dítě, můj synáčku! (*Odchází s pláčem.*)

ŠIŠLAL (*k sobě*)

To, čo jsem udělal, je důstojné mého ducha. A teď
jdu! (*Odejde.*)

SOUDECE

Urozený Čárudatto, ortel vynášíme my, ostatní však
záleží na králi. A proto, sluho, oznam králi Pálakovi:

Bráhmanu, jenž zhřešil, v zákoně smrt
nepřisoudil Manu,
nýbrž za hranici země i s majetkem býti hnánu.

SLUHA

Jak poroučíš, pane. (*Odejde a vrátí se se slzami v očích*)
Byl jsem tam, páni. Král Pálaka vzkazuje: „Ať tomu,
co zavraždil Vasantasenu pro trochu peněz, uvážou
ty šperky kolem krku, odvedou ho za zvuků bubnů
na jižní pohřebiště a tam ho setnou! A jestli se
takového zločinu dopustí kdokoliv jiný, bude taky
potrestán tím odstrašujícím způsobem!“

ČÁRUDATTA

Ach běda, jak nerozvázně jedná král Pálaka!
Právem vládcové až příliš v bědném postavení
jsou,
když do ohně takové pře ministři je uvrhnou.
A dále:

Ti královi škůdci práva, již jsou jako bílé vrány,
sta nevinných zabili a zabíjejí bez ustání.

Jdi, Maitréjo, a naposledy ode mne pozdravuj matku
mého syna! A opatruj mi synka Róhasenu!

ŠPRÝMAŘ

Jak chceš chránit strom, když vyrvou kořen?

ČÁRUDATTA

Ne tak.

Syn je věrnou odlikou děl předků, již jsou
v onom světě.
Lásku, kterou choval ke mně, na Róhasenu
přenes teď!

ŠPRÝMAŘ

Ach příteli, byl jsem tvůj věrný přítel a budu pokračovat v životě, se kterým se ty loučíš.

ČÁRUDATTA

Pokus se o to, abych mohl ještě spatřiti Róhasénu.

ŠPRÝMAŘ

To půjde.

SOUDCE

Milý sluho, vyveď tohoto muže.

SLUHA *tak činí.*

SOUDCE

Kdo jest zde? Vydejte rozkazy čándálům!

STRÁŽE *opustí ČÁRUDATTU a všichni odejdou.*

SLUHA

Pojď se mnou, pane!

ČÁRUDATTA *(s bolestí opakuje verše „Maitréjo, co mne dnes postihlo“; mluví ke komusi za scénou)*

Kdybys usvědčil mne zkouškou jedu, ohně, vah
či vody,

ještě dnes bych na těle zub pily pocítiti měl —
na sokovo nařčení však brahma zde katu hodils:
budeš vržen ty, tví syni i tví vnuci, do pekell

Již jdu!

Všichni odejdou.

KONEC DEVÁTÉHO JEDNÁNÍ
nazvaného „Soudní proces“.

DESÁTÉ JEDNÁNÍ

*Vstoupí ČÁRUDATTA, provázen DVĚMA ČÁNDÁLY.
OBA ČÁNDÁLOVÉ*

Viš, že máme fortel a že známe
moc způsobů, jak svazovat lidi na popravy;
co nevidět budem umět
taky vázat ke kůlu a stínat hlavy.

Uvolněte cestu, páni, uvolněte cestu! Tohle je uro-
zený Čárudatta

a my, katovi pacholci, ho vedem,
na krku má věnec z rudých květů.
Jak lampa, když dochází v ní olej,
pomaloučku dohasne tu.

ČÁRUDATTA *(zasmušile)*

Můj trup, květy z pohřebiště ověnceny celý,
zkrápí slzy, údy má prachem ztřísněné;
havrani zle krákají, zhltnout by jej chtěli
jako žertvy prolitou krví zbrocené.

ČÁNDÁLOVÉ

Uvolněte cestu, páni, uvolněte cestu!
Co koukáte na hodného člověka,
co sekera smrti ho teď rozseká —
na tenhle strom mezi všemi dobráky,
byť pro dobré lidi jako pro ptáky!
Tak pojď, Čárudatto, pojď!

ČÁRUDATTA

Nevypočítatelné jsou cesty lidských osudů, když
jsem se já octl v tomto postavení!

Po všem těle prach a mouku, rudé dlaně
obtištěny,
náhle jsem se z člověka zde na obětní zvíře
změnil.

(*Dívá se upřeně před sebe*) Ach, jaké to jsou rozdíly
mezi lidmi! (*Bolestně*)

Rodáci mi patří na mé tělo
volající „hanba“, v očích slzy;
nemohou mne spasit — alespoň mi
přejí, abych nebe došel brzy.

ČÁNDÁLOVÉ

Uvolněte cestu, páni, uvolněte cestu!
Nemá se koukat na čtyři věci:
Když Indra se po nebi na blesku mihne,
když kráva se telí, když padají hvězdy,
když dobrého člověka neštěstí stihne.

PRVNÍ

Hej, Áhínto, koukni, koukni!
Vyskočil blesk z jasné oblohy,
anebo se rozplakalo nebe,
když nejlepší z města, ubohý,
jde, jak ho tu osud na smrt vede?

DRUHÝ

Příteli Góho,
nepláče to nebe ani blesk
z jasné oblohy to nevyskočil,
ale voda v proudech jako déšť
mračnu žen to padá všade z očí.

A dál:

Když vyvedou na smrt člověka,
slzy lidí, co se kolem tlačí,
zkropí cestu, že se na ní prach
nezvedne a že se nezaprší.

ČÁRUDATTA (*zírá upřeně. Zasmušile*)

Z polootevřených palácových oken
ženy zde co chvíli hlavy povystrčí
volající „Běda, běda, Čárudatto!“ —
hořkých slzí potoky jim prýští z očí.

ČÁNDÁLOVÉ

Pojď sem, Čárudatto, pojď! Tuhle na tom místě se
vyhlašují rozsudky. Uhoďte na buben a vyhlašte
rozsudek!

OBA

Slyšte, páni, slyšte! Tohle je urozený Čárudatta,
vnuk kupce Vinajadatty a Ságarađattův syn. Tenhle
zločinec pro trošku peněz zavedl nevěstku Vasanta-
sénu do liduprázdného starého sadu Pušpakaranda-
ky a vši silou jí rukama uškrtil. Chytili ho s uloupe-
nou kořistí a on to přiznal. Proto nám král Pálaka
poručil, abychom ho popravili. A jestli se někdo
dopustí takového skutku, který se přičí zákonům
nebe i země, potrestá ho král Pálaka zrovna tak!

ČÁRUDATTA (*beznadějně k sobě*)

Stem obětí očištěno bývalo mé jméno ctěno
na modlitbách davů před zástupy svatyní —
teď když smrti tváří v tvář jsem ocitl se,
vykřičeno
jenom chámům nejnižšího původu z úst zní.

(*Pohlédne vzhůru a zacpe si uši*) Ach Vasantaséno,
má milovaná!

Jak čisté měsíční paprsky tvé zuby svítí,
tvé rty se podobají nádherným korálům —
jak nyní proti své vůli mám jed hanby pítí,
když dalas okusiti nektar svých úst mým
rtům?

ČÁNDÁLOVÉ

Uvolněte cestu, páni, uvolněte cestu!
Tenhle poklad ctností, tenhle most přes všecko
utrpení
dobrým lidem všem,
tenhle šperk, co o všecko své zlato je teď
oloupený,
vedem z města ven.

A dál:

Kdo si žije šťastně, ten má v světě příznivců až
běda,

zato přítel v neštěstí, ten se těžko hledá.

ČÁRUDATTA (*rozhlédne se na všechny strany*)

S tváří zahalenou oděvem mne míjí
zdálky ti, již byli kdys mí přátelé.
I sok přítelem je těm, kdo blaze žijí —
ale kdo je v nouzi, nemá přítele.

ČÁNDÁLOVÉ

Cesta je volná, hlavní silnice je vyčištěná. Tak vedte
odsouzence, označeného znamením smrti!

ČÁRUDATTA *s povzdechem opakuje verše* „Maitréjo,
co mne dnes postihlo“, *srv. str. 212.*

Za scénou:

Ach, otče! Ach, milý příteli!

ČÁRUDATTA (*naslouchá; zarmouceně*)

Slyš — tys ve své kastě náčelníkem. Těšilo by mne,
kdybys mi prokázal laskavost.

ČÁNDÁLOVÉ

Ty bys přijal laskavost od nás?

ČÁRUDATTA

Nechť pomine zlo! Čándála nejedná bez uvážení
a není tak krutý jako král Pálaka. Toužím po tom,
spatřiti svého syna, abych byl na onom světě šťasten.

ČÁNDÁLOVÉ

Dobře.

Za scénou:

Ach, tatínku! Ach, otče!

Když to ČÁRUDATTA slyší, opakuje s žalem slova
„Slyš, tys ve své kastě náčelníkem“ *atd.*

ČÁNDÁLOVÉ

Hej, měšťané, udělejte na chvíličko místo, ať může
urozený Čárudatta vidět svého syna! (*Volají za*
scénu) Tady, pane, tady! Pojď sem, chlapče, pojď!

Vstoupí ŠPRÝMAŘ s CHLAPEM.

ŠPRÝMAŘ

Pospěš, hochu, pospěš! Tvého otce vedou na smrt.

CHLAPEC

Ach, otče! Ach, tatínku!

ŠPRÝMAŘ

Ach, milý příteli, kde tě to vidím!

ČÁRUDATTA (*spatří syna a přítele*)

Ach, synáčku, ach, Maitréjo! (*Zarmouceně*) Běda mně,
dlouho budu v onom světě žízni — jest malá,
hled,

ještě nádoba, jež předkům vodu dává za obět.

Co mohu dátí svému synu? (*Pohlédne na sebe a spatří posvátnou šňůru*) Ach, ta jest ještě má!

Není z perel ani zlata, bráhmana jak šperk vždy
zdobí;
jí však obětuje bohům a svým předkům jejich
podíl.

Dává SYNOVI šňůru.

ČÁNDÁLA

Pojď, Čárudatto, pojď!

DRUHÝ

Jmenuješ urozeného Čárudattu jménem a hodnost
vynecháš? Pamatuj si:

Na vrcholu štěstí i v hodině smrti,
ve dne v noci osud běží
cestou, která se mu nedá zatarasit,
jako hříbě bez otěží.

A dál:

Osud rozhod — jsou to snad jen řeči?
Nemusíme před ním sklánět hlavu?
Copak lidi stejně nectí měsíc
i potom, co ho spolkl démon Ráhu?

CHLAPEC

Hej, čándálové, kam mi vedete tatínka?

ČÁRUDATTA

Dítě,

na rameni věnec z červeného kvítí,
na druhém kůl, v srdci zármutek mi sténá,
jako koza k špalku kráčím k popravišti,
jdu nyní jak koza k žertvě přistrojená.

ČÁNDÁLA

Chlapče,

jsme sic z rodu čándálů, ale nejsme čándálové:
zlí trapiči dobrých lidí jsou ti praví čándálové.

CHLAPEC

Tak proč mi zabijíte tatínka?

ČÁNDÁLA

Za to může královský rozkaz, a ne my, synáčku.

CHLAPEC

Tak zabte mě a otce pusťte!

ČÁNDÁLA

Abys byl za tuhle řeč dlouho živ, synáčku!

ČÁRUDATTA (*v slzách obejmě chlapce*)

Tento statek — láska — patří bohatým
i nuzným všem;

nad santál a vonné kořání jest srdci balšámem.

Opakuje verše „Na rameni věnec z červeného kvítí.“

Rozhlédne se; pro sebe opakuje verše „S tváří zahalenou oděvem“.

ŠPRÝMAŘ

Hej, lidi dobří! Pusťte mého přítele Čárudattu
a zabte místo něj mě!

ČÁRUDATTA

Nebe uchovej! (*Rozhlédne se, pro sebe*) Nyní rozumím — (*Opakuje verše* „Kdo si žije šťastně,“ a *nahlas verše* „Z polootevřených palácových oken“.)

ČÁNDÁLOVÉ

Uvolněte cestu, páni, uvolněte cestu!

Co okukujete pořádného muže,
který z hanby ztratil chuť žít dál?

Je jak kovový džber, ponořený v studně,
když se provaz od něj zpřetrhal.
ČARUDATTA *smutně opakuje verše* „Jak čisté měsíční
paprsky“.

DRUHÝ ČÁNDÁLA

Vyhlaš zas rozsudek, příteli!

PRVNÍ ČÁNDÁLA *tak činí.*

ČARUDATTA

Ocitám se v potupném a bědném postavení;
konec mého života je jeho plod a čl.

Hlas, jenž stále ortel hlásá, stále duši rve mi:
musím poslouchati, že jsem já ji zavraždil!

Ve věži paláce se objeví spoutaný STHÁVARAKA.

STHÁVARAKA *(slyší vyhlášení rozsudku; malomyslně)*

Cože? Nevinného Čárudattu popraví a mě můj pán
vsadil do želez. Dobře, budu křičet. Slyšíte, páni,
slyšíte? Já, chudák nešťastný, jsem zavez Vasan-
tasénu do starého sadu Pušpakarandaky, když si
omylem sedla do mého vozu. A když pak můj pán
viděl, že ho nechce milovat, uškrtil ji vlastníma ruka-
ma — on, a ne tenhle urozený pán! Co? Z takovéhle
dálky mě nikdo neslyší. Co mám dělat? Mám skočit
dolů? *(Uvažuje)* Když to udělám, tak urozeného
Čárudattu nepopraví. Tak, skočím tuhle rozbitým
oknem dolů s věže paláce. Radši ať umřu já, než aby
umřel urozený Čárudatta, který je útočiště pro všec-
ky syny z dobrých rodin, jako strom pro ptáky.
(Skočí dolů) Div divoucí! Já jsem živý a okovy jsou
zlomené! Půjdu podle čándálova hlasu. *(Spatří*
ČÁNDÁLY *a běží k nim.)* Hej, čándálové, udělejte
mi místo!

ČÁNDÁLOVÉ

Copak, komupak máme udělat místo?

STHÁVARAKA *opakuje slova* „Slyšíte, páni, slyšíte?“ *atd.*

ČARUDATTA

Hle,

kdo to přišel ve chvíli, kdy uvázl jsem času
v smyčce,
jak když deštěm těhotný mrak nad vypráhlým
polem tmí se?

Ach, slyšeli jste?

Ne ze smrti — z poskvrněné pověsti mě hrůza
jímá;
očistí-li mne však, přijmu smrt jak narození
syna.

A dále:

Mrzký chám, k němuž jsem nikdy nepřátelství
nechoval,
ač sám bez cti, jak šíp jedem napuštěný čest mi
vzal.

ČÁNDÁLOVÉ

Sthávarako, je to pravda?

STHÁVARAKA

Pravda. A abych ji nikomu neprozradil, vsadil mě
do okovů a zavřel mě ve věži svého paláce.

Vstoupí ŠIŠLAL.

ŠIŠLAL *(radostně)*

Načpal jsem še doma zeleninou,
hořkým a kyšelým mašem,
polívkou a uvařenou rýží,
rybami a taky rýži š máslem.

(Naslouchá) Řeč čándálů má žvuk jako třeškot

rožbité činely. Je slyšet dunění popravčího bubnu a malých bubínků — tak myslím, že už vedou chudého Čárudattu na popraviště. Na to še kouknu. Mně to dělá náramně dobře u srdce, když vidím nepřítele umírat. Taky jsem slyšel, že když člověk vidí, jak jeho nepřítel umírá, nebude trpět v příštím životě na žádnou oční nemoc. Přived jsem chudého Čárudattu do hrobu, když jsem hledal školinku, kterou bych prolež ven, jako červ, čo vlež doprošřed žašmodrchaných lotošových kofenů. A teď ši vyležu na štrechu svého paláce a podívám še na svůj hrdinšký čin. (*Učini tak a dívá se*) Hihih, taková tlačeniče lidí, když vedou toho chudého Čárudattu na smrt! Čo by to teprv bylo ža tlačeniči, kdyby vedli na popravu takového báječného člověka a šlechtice, jako jsem já! (*Zadívá se upřeně*) Hele, támhle jde, na jih, naštrojený jako mladý býk. Ale proč vyhlašovali rožsudek tady, u věže mého paláce, a proč ho přeštali vyhlašovat? (*Podívá se blíže*) A helemeše, můj šluha Šthávaraka je odtud taky fuč! Šnad neutek a nevyžradil tajemství? Půjdu ho najít. (*Sestoupí dolů a přiblíží se k zástupu.*)

STHÁVARAKA (*ho spatří*)

Lidi dobří, tadyhle jde!

ČÁNDÁLOVÉ

Z cesty! Udělte místo!

Zavřte bránu! Ticho kde jste kdo jste!

Jde na nás zlý býk a rohy

nestydatým chováním má ostré.

ŠIŠLAL

Hej, ž češty, ž češty! Šynáčku, Šthávarako, můj šlouho! Pojď, půjdem!

STHÁVARAKA

Ty nestydo, tobě nestačí, že jsi zabil Vasantasénu? Teď chceš zabít ještě urozeného Čárudattu, který je pramenem života pro všechny své přátele?

ŠIŠLAL

Já jsem krásný jako hrneč klenotů; já ženčké nežabíjím.

VŠICHNI

Ty jsi ji zabil, a ne urozený Čárudatta!

ŠIŠLAL

Kdo říká?

VŠICHNI (*ukazují na STHÁVARAKU*)

Tuhleten dobrý muž!

ŠIŠLAL (*poděšeně k sobě*)

Nebeša! Že jsem toho otroka Šthávaraku nešvážal pevnějš! Viděl přeče tu mou vraždu na vlastní oči! (*Uvažuje*) Takhle to udělám. (*Nahlas*) Vašnošti, to je lež! Heleďte, chyt jsem toho šluhu, jak mi krade žlato, žtlouk jsem ho, žbil jsem ho a švážal jsem ho. Proto má na mě vztek. Může to být pravda, čo on povídá? (*Tajně podává STHÁVARAKOVI náramek a šeptá*) Šynáčku, šlouho Šthávarako, vem ši ho a řekni něčo jiného!

STHÁVARAKA (*bere náramek*)

Koukněte, vzácní páni, koukněte! Chce mě poplatit žlatem!

ŠIŠLAL (*vytrhne mu náramek*)

To je žrovna to žlato, kvůli kterému jsem ho švá-

žal! (*Hněvivě*) Koukněte, čándálové: švěřil jsem mu žlatý náramek, a když jsem ho přištih při krádeži, žbil jsem ho a žtlouk šem ho. A jestli tomu nevěříte, koukněte še mu na žáda.

ČÁNDÁLOVÉ (*dívají se*)

Má pravdu. Když se sluha takhle spálí, nažvaní pak bozi vědí co.

STHÁVARAKA

Zatracené otroctví — nikdo mi nevěří, že mluvím pravdu! (*Zarmouceně*) Urozený Čárudatto, dál už já nezmůžu nic. (*Padne mu k nohám.*)

ČÁRUDATTA (*soucítěně*)

Povstaň, muži! Cítíš s dobrým člověkem,
jenž padl.

Tak ctný přítel bez pobídky ku pomoci spěchá.
Cos vše vykonal dnes! Napjals všecky síly,
leč můj osud vysvoboditi mě neponechá.

ČÁNDÁLOVÉ

Natluč sluhovi, vzácný pane, a odežeh ho!

ŠIŠLAL

Jedeš pryč? (*Odhání ho*) Hej, čándálové, nač čekáte? Žabte ho!

ČÁNDÁLOVÉ

Když máš naspěch, zab ho sám.

CHLAPEC

Mě zabte, čándálové, a otce pustte!

ŠIŠLAL

Žabte je oba, tátu a šyna taky.

ČÁRUDATTA

Pro toho hlupáka není nic nemožného. Navrať se proto k matce, synu!

CHLAPEC

A co mám dělat pak?

ČÁRUDATTA

Ještě dnes se do poustevny s matkou odeber,
můj synu,

abys i ty stejnou cestou nešel pro otcovu vinu!

A ty, příteli, odejdi s ním!

ŠPRÝMAŘ

Ach, příteli, víš, že bez tebe nemůžu žít.

ČÁRUDATTA

Ty žiješ podle své vlastní vůle, příteli. Nesluší se, aby ses rozloučil se životem.

ŠPRÝMAŘ (*pro sebe*)

Má pravdu, ale já bez svého milého přítele nemůžu dál žít. Odvedu hoča k matce, rozloučím se se životem a půjdu za milým přítelem. (*Nahlas*) Dobře, příteli, hnedka ho odvedu. (*Obejme ČÁRUDATTU a padne mu k nohám.*)

CHLAPEC *mu rovněž s pláčem padne k nohám.*

ŠIŠLAL

Pošlechněte, neřikal jsem vám, abyšte žabili tátu a šyna taky? (*ČÁRUDATTA projevuje strach.*)

ČÁNDÁLOVÉ

Nemáme od krále rozkaz popravít otce i syna. Jdi pryč, chlapče, jdi! (*Vyvedou ho*) Tady je třetí místo, kde se vyhlašuje rozsudek. Uhodte na buben! (*Opět vyhlašují rozsudek.*)

ŠIŠLAL (*pro sebe*)

Mně še ždá, že tomu měštani nevěří. (*Nahlas*) Přítelíčku Čárudatto, měštani tomu nevěří. Tak řekni sám, že jši Vašantašenu žabil!

ČÁRUDATTA *stojí tiše.*

ŠIŠLAL

Hej, čándálové, přítelíček Čárudatta nechče mluvit.
Žtlučte ho tuhletím roztřepeným bambušem nebo
řetěžem, aby promluvil!

ČÁNDÁLA (*chystá se k ráně*)

Mluv, Čárudatto!

ČÁRUDATTA (*smutně*)

Teď, co jsem jak do moře se zřítíl do neštěstí,
neznám bázeň, ani nemám duši uděšenu.
Jen mne pálí oheň pomluv, které budou vésti
nyní lidé: Že jsem zabil milovanou ženu.

ŠIŠLAL *opakuje svá slova.*

ČÁRUDATTA

Moji rodáci! (*Opakuje verše „Nic o onom světě
nevím“ z devátého jednání.*)

ŠIŠLAL

Žabil!

ČÁRUDATTA

Budiž!

PRVNÍ ČÁNDÁLA

Dneska je řada na tobě, abys ho popravil.

DRUHÝ

Kdepak, na tobě je řada.

PRVNÍ

Dobře, spočítáme to. (*Zdlouhavě vypočítávají*) No,
když teda je řada na mně, tak s popravou ještě
chvilku počkáme.

DRUHÝ

A proč?

PRVNÍ

Než odešel můj táta do nebe, řek mi: „Víráko, synu,
když bude při popravě řada na tobě, nepopravuj
odsouzence hnedka.“

DRUHÝ

A pročpak?

PRVNÍ

Někdy třeba přijde nějaký dobrák a vyplatí od-
souzence. Někdy se králi narodí syn a on pustí na
oslavu všechny odsouzence na svobodu. Jindá se
může utrhnout slon a odsouzenec se v tom zmatku
poštěstí utéct. Někdy se třeba zase vymění král
a všichni odsouzenec dostanou milost.

ŠIŠLAL

Čo, čo? Že še třeba vymění král?

ČÁNDÁLA

No tak, spočítáme to, na kom je řada.

ŠIŠLAL

Žabte Čárudattu hned! (*Uchopí STHÁVARAKU
a ustoupí stranou.*)

ČÁNDÁLA

Urozený Čárudatto, vina je na královském rozkaze,
a ne na nás, čándálech. Mysli na to, nač musí
člověk myslet.

ČÁRUDATTA

Má-li má ctnost dosud moc, ač řeči mocných
lidí
a můj osud přeneblahý chtěly dnes mé zkáze,
kéž ta, která u Indry či v jiném nebi sídlí,
vrozenou svou podstatou tu skvrnu ze mne
smažel

Kam mám jíti nyní?
ČÁNDÁLA (*ukazuje před sebe*)
Podívej, tamhle je jižní pohřebiště. Jak ho odsouzen-
ci zahlídnou, už vypouštějí duši. Jen se podívej:
Půl mrtvoly šakali už táhnou,
v smečce maso trhají si,
druhá jako rozšklebená
maska ještě s kůlu visí.

ČÁRUDATTA
Ach, po mně jest veta! (*V rozčilení se posadí.*)

ŠÍŠLAL
Ještě nepůjdu. Podívám še napřed na Čárudattovu
popravu. A helemeše! On ši šed!

ČÁNDÁLA
Čárudatto, máš strach?

ČÁRUDATTA
Hlupáku! (*Opakuje verše „Ne ze smrti“, str. 229.*)

ČÁNDÁLA
Urozený Čárudatto, i měsíc a slunce, co se pohy-
bují nahoře na nebesích, mají svoje trápení, a co
teprv stvoření, co se bojí smrti, jako lidí! Na tom
světě se někdo zvedne, jen aby pad, a jiný padne,
jen aby se zved. Ale když se někdo zvedne a pak
padne, spadne jeho tělo jako šaty. Tak si to pěkně
zapiš do srdce a buď silný! (*K druhému ČÁNDÁLOVI*)
Tady je čtvrté místo, kde se vyhlašuje rozsudek.
Pojď ho vyhlásit!

Opět tak činí.

ČÁRUDATTA
Má milovaná Vasantaséno! (*Opakuje verše „Jak
čisté měsíční paprsky“, str. 224.*)

Vstoupí vzrušená VASANTASÉNÁ a MNICH.

MNICH
Kupodivu, kupodivu, jak mi posloužilo, že jsem
mnich! Moh jsem uklidnit a odvést Vasantasénu,
která byla vyčerpaná v takové nevhodné chvíli. Kam
tě mám odvést, služebnice Buddhova?

VASANTASÉNÁ
Do domu urozeného Čárudatty. Potěš mě pohle-
dem na něj, jako se noční lotos těší pohledem na
měsíc!

MNICH (*pro sebe*)
Kterou cestou bych se měl pustit? (*Uvažuje*) Půjdu
po hlavní silnici. Pojď, služebnice Buddhova! Tady-
hle je hlavní silnice. (*Naslouchá*) Co je to za rá-
mus, co se tu rozléhá hlavní silnicí?

VASANTASÉNÁ (*upřeně hledí kupředu*)
Ale! Před námi je ohromný shluk lidí! Zjisti, pane,
co to znamená! Celá Udždžajiní se seběhla na jeden
konec a teď se naklání, jako když zatížíš zem nerov-
noměrně břemenem!

ČÁNDÁLA
Tady je poslední místo, kde se vyhlašuje rozsudek.
Uhoďte na buben! Vyhlašte rozsudek! (*Činí tak*)
A teď čekej svou chvíli, Čárudatto, a neboj se!
Budeš hned mrtvý.

ČÁRUDATTA
Vznešení bohové!

MNICH (*naslouchá; s hrůzou*)
Služebnice Buddhova, Čárudattu vedou na popravu
za to, že tě zabil!

VASANTASÉNÁ (*s hrůzou*)

Hanba, hanba, kvůli mě, nešťastné, chtějí zavraždit urozeného Čárudattu! Rychle, rychle mi ukaž cestu!

MNICH

Pospíchej, pospíchej, služebnice Buddhova, potěšit urozeného Čárudattu, dokud je ještě živ!

VASANTASÉNÁ

Z cesty! Z cesty!

ČÁNDÁLA

Urozený Čárudatto, vina je na rozkazu našeho pána. Rozpomeň se na všechno, nač se člověk musí rozpo-
menout!

ČÁRUDATTA

K čemu mnoho slov? (*Opakuje verše „Má-li má ctnost dosud moc“.*)

ČÁNDÁLA (*tasí meč*)

Urozený Čárudatto, lež rovně a buď klidný! Jedinou ranou tě zabijem a pošlem do nebe.

ČÁRUDATTA *poslechne.*

ČÁNDÁLA (*chce tnout, ale meč mu vypadne z ruky*)

Co to znamená?

Proč mi tenhle hrozný meč jak hromový
klín vypadl na zem,
třebas jsem ho vytrh z pochvy a stisk v pěsti
jediným rázem?

Podle toho si myslím, že urozený Čárudatta nemá umřít. Slituj se, vznešená bohyně Sahijských hor, slituj se! Jestli se Čárudatta zachrání, uděláš tím poctu celému rodu čándálů.

DRUHÝ

Pojď udělat, co máme přikázáno!

PRVNÍ

No dobře. (*Oba se chystají nabodnout ČÁRUDATTU na kůl. ČÁRUDATTA opakuje verše „Má-li má ctnost“.*)

MNICH a VASANTASÉNÁ (*to spatří*)

Lidi, počkejte, počkejte! Já jsem, páni, ta nešťastná, kvůli které ho chtějí popraviti!

ČÁNDÁLA (*ji spatří*)

Co sem utíká ta ženská s vlasy dlouhými až
na ramena?

Křičí „Počkejte“ a mává rukou celá rozčilená!

VASANTASÉNÁ

Urozený Čárudatto, co to má znamenat? (*Padá mu na prsa.*)

MNICH

Urozený Čárudatto, co to má znamenat? (*Padá mu k nohám.*)

ČÁNDÁLA (*zděšeně ustoupí*)

Co — Vasantaséná? Ještě štěstí, že jsme nepopravili nevinného člověka!

MNICH (*vstane*)

Čárudatta žije!

ČÁNDÁLA

A bude žít sto let!

VASANTASÉNÁ (*radostně*)

A já se taky zas vrátím k životu!

ČÁNDÁLA

Král je na obětišti, pojd' mu ohlásit, co se stalo!
Oba odcházejí.

SIŠLAL (*spatří VASANTASĚNU; s hrůzou*)

Žatračeně! Kdo tu otrokyni zaš přived k životu? Še mnou je koneč. Dobře, uteču! (*Utíká.*)

ČANDÁLA (*vrátí se*)

A copak nám vlastně král neporučil popravit toho, co ji zabil? Tak najdem králova švagra!

Oba odejdou.

ČÁRUDATTA (*s údivem*)

Kdo to přišel, když byl meč již vytasen, já
smrti v chřtánu?

Jako déšť když přijde vypráhlému obilnému
lánu.

Dívá se na ni.

Jest to zde snad jiná Vasantaséná?

Anebo ta první z nebe sestoupila?

Či ji vidí jen má mysl zmatená?

Či jest naživu a jest to moje milá?

Či snad

vrátila se z nebes, aby život mi tu spasila,
anebo to přišla jiná, jako ona spanilá?

VASANTASÉNÁ (*vstává a se slzami mu padne k nohám*)

Urozený Čárudatto, jsem to já nehodná, pro kterou ses ocit v takovém nedůstojném postavení.

Za scénou:

Zázrak! Zázrak! Vasantaséná je živa! (*Okolostojící ta slova opakují.*)

ČÁRUDATTA (*naslouchá, pak náhle vstane, obejmje VASANTASĚNU a zavře oči. Pohnutým hlasem*)

Miláčku, ty jsi Vasantaséná!

VASANTASÉNÁ

Jsem, já nešťastná.

ČÁRUDATTA (*s radostí si ji prohlíží*)

Jest to možné, žes to ty? (*Radostně.*)

Proudy slzí zaléváš svá ňadra — odkuds

přispěchala

jak kouzelná průpověď, když smrt mne do

náruče brala?

Milovaná Vasantaséno,

ty jsi vysvobodila zde toto tělo,

které pro tebe již na smrt mělo jíti.

Jak jest silné pouto milenců! Kdo jiný

mrtvého by mohl navrátiti žití?

A dále, miláčku, pohleď:

S milenčiným příchodem nach oděvu a věnce
stkví se na mně změněn v šat a věnec ženicha
a zvuk bubnu, který na smrt vedl odsouzence,
změnil se v zvuk bubnu, který k svatbě

pospíchá.

VASANTASÉNÁ

Čeho by ses byl moh dopustit ty, pane, tak laskavý
dobrodíneec!

ČÁRUDATTA

Miláčku, tebe prý jsem zabil.

Málem zahubil mne mocný nepřítel, jenž

dříve měl

mne již v nenávisti. Nyní sám se řítí do pekel.

VASANTASÉNÁ (*zakryje si uši*)

Nebe uchovej! To on, králův švagr, mě málem
připravil o život!

ČÁRUDATTA (*spatří MNICHA*)

A kdo jest tento muž zde?

VASANTASÉNA

Když mě ten zvrhlý lotr zabil, tenhle ušlechtilý
člověk mě zas přivedl k životu.

ČÁRUDATTA

Kdo jsi, nesobecký příteli?

MNICH

Už mě nepoznáváš, pane? Já jsem ten lazebník,
co ti kdysi masíroval nohy. Pad jsem do drápů
hráčům a tuhleta služebnice Buddhova, když sly-
šela, že jsem sloužil u tebe, mě u nich vykoupila
za šperk. Tak mě přešla chuť žít se kostkami
a stal se ze mě buddhistický mnich. Tuhleta paní
si spletla vozy, a tak se dostala do starého parku
Pušpakarandaky. A tam jsem viděl, jak ji ten da-
rebák zaškrtil, když viděl, že s ním nechce nic mít.

Hlasy za scénou:

Ať žije Kárttikéja, který roztal soupeře
Krauňču ve dvíl
Ať žije Šiva s býkem ve znaku, jenž Dakšovu
obět zničil!
Ať žije Áryjaka, ať po porážce všech nepřátel
mu patří
širá zem, nad níž jak korouhev se bílý vrch
Kailásy tyčí!

Vstoupí rychle ŠARVILAKA.

ŠARVILAKA

Nejprve jsem zabil lotra, krále Pálaku,
za krále jsem pomazal pak rychle Áryjaku.
Jeho rozkaz na skrání kladu si jak svaté kvítí —
Čárudattu z nebezpečí spěchám zachrániti.

Zabil nepřítel, jenž byl opuštěn
ministry a vojskem, uklidnil zas zem,
dobył celou říš a nepřítelův trůn je
jak trůn nepřítelů bohů rozdrčen.

(Pozorně se zadívá před sebe) Tam to bude, tam,
kde se shromáždil veliký zástup lidu. Kéž je tento
první čin krále Áryjaky korunován Čárudattovým
životem! *(Rychle běží vpřed)* Z cesty, ničemové!
(Spatří ČÁRUDATTU, radostně) Čárudatta i Va-
santaséna žijí! Přání našeho panovníka jsou splněna.

Bohům díky — zas ho vidím, jak dosáhl cíle
přes oceán nezměrných běd pomocí ctné milé,
již ctnost nesla jako dobře vybavený člun,
jak když jasný měsíc unikne z tmy oblakům!
Jak se však k němu mohu přiblížiti, když jsem se
na něm tak těžce provinil? Ale ne — přítomnost
jest vždy vítána. *(Přistoupí a sepne ruce)* Urozený
Čárudatto!

ČÁRUDATTA

Kdo jsi?

ŠARVILAKA

Do domu jsem se ti vloupal, zloupil ti šperk
uschovaný.

Ten zločin jsem spáchal a teď dávám se ti do
ochrany.

ČÁRUDATTA

Ne tak, příteli. Projevil jsi tím, jakou ve mne chováš
důvěru. *(Obejme ho.)*

ŠARVILAKA

A ještě něco:

Árjaka, jenž žije čistě a jenž rod i čest nám
chrání,
zabil krále-darebáka jak kus k žertvě
přichystaný.

ČÁRUDATTA

Kdo že?

ŠARVILAKA

Ten, kdo do vozu ti sedl, do ochrany svěřil se ti,
zabil Pálaku jak zvíře na počátku při oběti.

ČÁRUDATTA

Šarvilako, tys osvobodil onoho Árjaku, jehož dal
Pálaka přivést z jeho rodné vsi a bez příčiny uvrh-
nouti do žaláře?

ŠARVILAKA

Ano.

ČÁRUDATTA

To rád slyším, velmi rád.

ŠARVILAKA

Sotvaže dosedl tvůj přítel Árjaka na trůn v Udždža-
jiní, přenesl na tebe vládu nad Kušávatí na břehu
Vény. Přijmi to jako první projev jeho přátelské
oddanosti. (*Obrátí se*) Hola, vy tam, přiveďte toho
ničemu králova švagra!

Za scénou:

Jak Šarvilaka poroučí.

ŠARVILAKA

Pane, král Árjaka ti vzkazuje, že získal vládu skrze
tvé ctnosti. Máš se tedy na ní podílet.

ČÁRUDATTA

Že získal vládu skrze mé ctnosti?

Za scénou:

Pojď, králův švagre, pojď okusiti odměnu za své
neřesti!
Vstoupí ŠIŠLAL obklopen strážemi, s rukama svázanýma
na zádech.

ŠIŠLAL

Matičko škákavá!

Třebaš daleko jsem utek jako odvázaný ošel,
chytli mě a švázaný jsem jak zlý peš zaš žpátky
došel.

(*Rozhlíží se kolem*) Štójí dokola kolem mě, ačkoliv
jsem královský příbuzný. Komu še švěřím do
ochrany, když mě teď nikdo nechrání? (*Uvažuje*)
Báječně, půjdu ši za tím, čo vezme pod ochranu
každého, kdo o ni proší. (*Přistoupí k ČÁRUDATTO-
VI*) Zachraň mě, urozený Čárudatto, zachraň mě!
(*Padne mu k nohám.*)

Za scénou:

Urozený Čárudatto, nech nám ho, nech nám ho
zabít!

ŠIŠLAL (*k ČÁRUDATTOVI*)

Zachraň mě, zachránče bežbranných!

ČÁRUDATTA (*soucítěně*)

Ano, kdo u mne hledá ochranu, jest v bezpečí.

ŠARVILAKA (*netrpělivě*)

Hej, odvedte ho od Čárudatty pryč! (*K ČÁRUDAT-
TOVI*) Pověz sám, co mají učiniti s tímto ničemou:
Má být v poutech usmýkán či psům být
předhozen,
má být pilou přeříznut či na kůl naboden?

ČÁRUDATTA

Uděláš, co ti povím?

ŠARVILAKA

O tom neměj pochybl

ŠIŠLAL

Čárudatto, urozený pane, já jsem pod tvou ochranou! Zachraň mě, zachraň! Chovej se, jak se sluší na tvoji šlechetnost! Já už to víckrát neudělám!

Za scénou:

Zabte ho! Nač má ten darebák zůstat živ?

VASANTASÉNÁ *sejme věnec odsouzců*
s ČÁRUDATTOVA hrdla a hodí jej na ŠIŠLALA.

ŠIŠLAL

Šmiluj se, otrokyně, šmiluj šel! Já už tě víckrát ne-
žabiju. Zachraň mě!

ŠARVILAKA

Hej, odvěďte ho! Urozený Čárudatto, pověz, co
mají učiniti s tímto ničemou!

ČÁRUDATTA

Uděláš, co ti povím?

ŠARVILAKA

O tom neměj pochybl

ČÁRUDATTA

Vskutku?

ŠARVILAKA

Vskutku.

ČÁRUDATTA

Nuže ať tedy jest ihned —

ŠARVILAKA

Popraven?

ČÁRUDATTA

Ne, ne — propuštěn.

ŠARVILAKA

Proč?

ČÁRUDATTA

Když sok, jenž nám křivdil, kleče
dává se nám do ochrany,
nesmí býti zabit zbraní —

ŠARVILAKA

Dobrá. Předhodíme ho psům.

ČÁRUDATTA

Nikoli,

laskavostí splácej rány!

ŠARVILAKA

Ohó, kupodivu! Co mám dělati? Mluv, pane!

ČÁRUDATTA

Propuště ho.

ŠARVILAKA

Nechť jest propuštěn!

ŠIŠLAL

Matičko škákavá, já jsem vštal ž mrtvých! (*Ustoupí
se strážemi.*)

ŠARVILAKA

Ctná Vasantaséno, král jest šťasten, že ti může
darovati jméno vdané paní.

VASANTASÉNÁ

Nic víc nechci, pane.

ŠARVILAKA (*zahalí VASANTASÉNU závojem; k ČÁRU-
DATTOVI*)

Co máme učiniti zde pro toho mnicha, pane?

ČÁRUDATTA

Co by sis přál, mnichu?

MNICH

Když jsem se tu přesvědčil, jak všechno na světě pomíjí, jsem dvojnásob spokojený, že jsem mnich.

ČÁRUDATTA

Příteli, jeho úmysl jest nezvratný. Necht' tedy jest představeným všech klášterů v zemi!

ŠARVILAKA

Stane se, jak pravíš, pane.

MNICH

To mám radost.

VASANTASÉNA

Teď jsem se doopravdy vrátila k životu.

ŠARVILAKA

Co máme učiniti pro Sthávaraku?

ČÁRUDATTA

Necht' jest ten statečný muž propuštěn z otroctví. Oni čándálové necht' jsou jmenováni náčelníky všech čándálů. Čandanaka at' jest jmenován velitelem stráží v celé zemi. A králův švagr at' pokračuje i nyní v tom, co dělal již dříve.

ŠARVILAKA

Stane se, jak pravíš. Jen tohoto zde mi nech zabít!

ČÁRUDATTA

Kdo u mne hledá ochranu, jest v bezpečí. (*Opakuje verše „Když sok, jenž nám křivdil“.*)

ŠARVILAKA

Nuže pověz, čím ještě tě mohu potěšiti?

ČÁRUDATTA

Čím jiným bych se ještě mohl těšiti?

Moje čest mi byla navrácena,

sok, který mi padl k nohám, puštěn byl,

má jest nyní milovaná žena,

ty, můj druh, co přítel ses mi navrátil,

Arjaka můj milý od kožán

vyrval nepřátele, vládne nám co král —

řekni sám, když toto všechno mám,

co bych od tebe si nadto ještě přál?

Osud jedny prázdní, druhé plní,

jedny zdvihá, druhé vede k pádu,

zmatené, již nevědí si radu,

utěšuje, když je starost trápí,

světa pořádek nám ukazuje

jako věčný svazek protikladů,

hraje s námi, jak když od roubení

do studny, jak chce, si vědra ztápí.

A přece, kéž se naplní slova našeho zakončení:

Necht' dávají krávy hodně mléka,

obilí necht' obtěžkáva zemi,

deště at' dští v pravý čas a vanou

větry, které těší mysle lidí,

vše, co žije, nechať raduje se,

ctnostní bráhmani jsou stále ctěni,

od nepřátel moudří vladaři at'

chrání zem a po zákonech řídí!

Všichni odejdou.

KONEC DESÁTÉHO JEDNÁNÍ

nazvaného „Závěr“.

POZNÁMKA PŘEKLADATELE

Závěrem ještě několik slov k českému vydání. Překládal jsem z nejspolehlivějšího vydání původního textu, pořízeného K. P. Parabem (3. vyd., Bombay 1909). Hra byla několikrát přeložena do různých evropských jazyků; z těchto vydání jsem pro srovnání užil německého překladu Böhtlingkova a anglického vydání Ryderova. Celkem je však tato práce pojata zcela odlišně od všech dosavadních překladů.

Vystihnout jazykové a stylistické bohatství originalu nebylo snadné. Jaroslav Pokorný, který přebásnil veršované části a upravil celý překlad do jeho nynější podoby, se snažil přiblížit jej co nejvíce českému čtenáři a zachovat zároveň jeho osobitý charakter. Proto na místech psaných sanskrem užívá zásadně spisovných tvarů (infinitivy na -ti, plné koncovky v minulém čase — řekl, vedl atd., knižní výrazy) a složitější větné konstrukce, aby nebyl setřen poněkud archaický ráz jazyka. Prákrty, jimiž hovoří osoby nižšího původu, převádí na formy novější, většinou zjednodušené (infinitivy na -t, apostrofované koncovky řek, nes atd., případně některé tvaroslovné úchytky — pečú, můžu atd.) ve výběru slov volí výrazy společné jak spisovnému, tak hovorovému jazyku (např. místo knižního „jenž“ zásadně vztažné zájmeno „který“) a ve větné skladbě zachovává jednoduché vazby. V češtině ovšem nebylo možno vyjádřit rozdíly mezi jednotlivými prákrty (kromě mluvy šišlalo-ly). Tento nedostatek byl alespoň částečně odstraněn tím, že mluva jednotlivých osob je zabarvena podle jejich charakteru: mluva hráčů argotismy, v řeči stráží je zdůrazněn hovorový rys, kdežto mluva Vasantasénina je udržována v dosti střední poloze. Ve jménech postav označení „vidúšaky“ bylo podle dramatické funkce této postavy převedeno volně „šprýmař“.

Sloky jsou v originalu psány časoměrnými, nerýmovanými verši. Vzhledem k odlišnosti české prozodie používá překlad přizvuc-

ných, rýmovaných veršů, pokud bylo možno o stejném počtu slabik.

Jsem pevně přesvědčen, že v této podobě odpovídá české znění nejlépe originálu. Bylo ovšem nutno mnohé upravit, zejména scénické poznámky, a přiblížit je dnešní praxi. Hlavní zásadou při překladu bylo, aby dílo zůstalo živé i po šestnácti stech letech. Je třeba si připomenout starou, ale osvědčenou poučku, že přesný filologický překlad není věrný, poněvadž je doslovný — zároveň ovšem není možno uchylovat se od originálu příliš daleko. Snad se nám tedy podařilo zachytit alespoň částečně bohatství a sílu originálu a Šúdrakovo drama splní i dnes svou úlohu potěšit milovníky klasické indické literatury.

Je mou milou povinností poděkovat na tomto místě *prof. MUDr. Miloslavu Seemannovi*, přednostovi foniatrické kliniky Karlovy university v Praze, za jeho nevšední laskavost a ochotu, s jakou mi poskytl cenné rady a připomínky k charakteru mluvy šakárový, která byla Achillovou patou našeho překladu.

Ivo Fišer

POZNÁMKY

Ke str.

- 17 — *Chraň vás* — Chvalozpěv (*nándí*) oslavuje boha *Šivu*, patrona asketů a kajícníků. Podle staroindické idealistické filosofie, poprvé formulované ve spisech zvaných *upanišady*, je nejvyšší kosmický princip (*brahma* — je to neutrum) totožné s božským principem v každém jedinci (*átman*) a cílem života je dosáhnout plného uvědomění a prožití této jednoty.

Šívovo hrdlo, modré — Narážka na legendu, podle níž *Šiva* kdysi vypil jed, který ohrožoval zemi; následkem požitého jedu zmodral mu krk až do černa, a od té doby je zván též *Nilakantha* - Modrokrček.

Gaurí — jiné jméno pro bohyni *Párvatí*, manželku *Šivu*. Bývá zobrazena v objetí se *Šivou*.

- 18 — *oběť koně* (zv. *ašvamédha*) — známá již z vědů, nejstarších indických literárních památek. Mohl ji provádět jen velmi mocný a bohatý panovník.

Vystoupil na hranici — Naznačuje se tím, že král *Šúdraka* dobrovolně skončil svůj dlouhý život, když předal vládu synovi. Toto místo považují i pozdější indiští komentátoři za dodatečně vsunuté.

proti muži muž — Králové, kteří jezdili do bitvy na slonech, se obvykle vlastního boje nezúčastnili. *Šúdrakova* touha utkat se s nepřátelským vladařem naznačuje jeho odvalu a statečnost.

Avantí — dnešní *Udždžajiní*, jedno ze sedmi posvátných měst indických. *Avantské* ženy prý vynikaly v milostném umění.

Obejde scénu — Obcházení naznačovalo změnu scény, která při jednoduchém vybavení jeviště nebyla tak často možná.

- 19 — *obyčejnějším jazykem* — prákrtem. Od té chvíle mluví řečitel (*sútradhára*) skutečně prákrtem *šauraséní*.

- 25 — *měsťci vypili nektar* — Měsťc je podle staré tradice nádrží *amrty*, nápoje nesmrtelnosti, jímž se napájějí bohové.
potučky štětu — V řas říje vyráží na spáncích slonů *hustá štěta*, jejíž pach podle indické tradice vábí včely.
- 26 — *mateřským božstvím* — bohyně, jejichž výrazným aspektem je mateřství, především Lakšmí a Durgá.
- 28 — *Kuntí Rávanovi* — Šišlalova přirovnání vyznívají v originálu buď směšně, neohrabaně nebo hrubě, ale vždy hloupě. Na indického diváka zběhlého v mytologii musila působit velmi komicky. Kuntí, matka tří nejstarších Pánduovců, hrdinů eposu Mahábhárata, nebyla ovšem nikdy v moci démona Rávany, nýbrž Sttá, hrdinka eposu Rámájana.
Garuda — bájný pták, zapřísahlý nepřítel hadů.
- 29 — *víná* — Strunný nástroj drnkací, oblíbený zejména v jižní Indii.
Draupadí — Opět mytologická změť. *Ráma*, hrdina eposu *Rámájana*, nepřepadl *Draupadí*, společnou manželku pěti Pánduovců z eposu Mahábhárata. Stejně tak neunesl op *Hanumán*, pomocník Rámův, *Subhadru*, sestru *gandharvy* (božského zpěváka) *Višvávasu*.
- 30 — *báh města ochranný* — Každé město mělo své ochranné božstvo. Když bylo uraženo nebo jinak zneuctěno, opustilo své místo a město obvykle stihla pohroma.
Výhonku! Kukačko! — Překlad vlastních jmen Pallavaka a Prabhrtika, komorných Vasantaséniných.
- 31 — *Duhšásana* — V Mahábháratě se vypráví, jak *Duhšásana* přivlekl *Draupadí* za vlasy do shromáždění, kde Juddhišthira, nejstarší z Pánduovců, prohrál všechno rodinné jmění v kostkách. Bhíma, Juddhišthirův mladší bratr, přísahal, že nebude uspokojen, dokud neodčíní tuto potupu a nebude pít *Duhšásanovu* krev; později skutečně svou přísahu splnil.
Vášudéva — Potomek *Vasudévův* ze slavné dynastie *Jádavů*.
- 32 — *čándála* — Čándálové konali nízké práce, a byli proto považováni za nečisté.
bráhmany, kšatrije... — příslušníci tří nejvyšších kast.
- 37 — *Čánakja* — slavný politik a spisovatel, neměl s *Draupadí* přirozeně nic společného.

- 41 — *Pánduův šyn* — Opět spojování osob naprosto různých.
- 54 — „*sběračky medu*“ — překlad slova *mahuarít*, „včely“, jehož je užito v originálu.
Prudce ustoupí — Scénická poznámka zní doslovně: *apatí-kšépéna*, „s odhozením opony“. *Apatí* je opona v pozadí jeviště. Jejím odhozením se naznačovalo, že herec vstupuje se spěchem nebo že běží.
- 55 — *Hraje mimickou scénu* — Posunky a mimika nahrazovaly často jiné herecké projevy, někdy i nedostatek jevištní výbavy.
- 56 — *Suméru* (nebo jen *Méru*) — báječná hora; podle indických představ je středem světa; kolem ní krouží všechny planety.
- 60 — *Nesedá jak socha...* — jako kajcínk.
- 65 — *Pátaliputra* — sídelní město některých nejstarších indických dynastií, nedaleko dnešní Patny v severovýchodní Indii.
- 71 — *vindhijských skal* — *Vindhijské pohoří* tvoří předěl mezi Indií severní a jižní.
- 74 — *funí a šušňá* — Ženy mluví v dramatech většinou prákrty, v nichž sanskrtské zubné s je nahrazeno hláskou š.
- 78 — *Drónův syn* — Ašvattháman, vojevůdce z eposu Mahábhárata, který bojoval na straně Kuruovců. Po prohrané bitvě pomstil zákeřnou smrt svého otce *Dróny* tím, že se dvěma jinými Kuruovci, kteří přežili jako jediní bratrovražedný boj, vnikl tajně v noci do ležení Pánduovců a pobil téměř všechny vítězné válečníky, zejména *Dhrštadjumnu*, který na radu *Kršnovu* lstí zabil jeho otce, slavného bojovníka.
Kde dešť stěnu — Následuje zdařilá parodie na proslulou indickou snahu uvést vše v nějaký systém. Tato snaha vyústila nakonec v soustavných a podrobných příručkách erotiky apod. Autor dramatu s kousavým humorem líčí, jak i zloděj *Šarvilaka* provádí své „řemeslo“ přesně podle návodu zlodějské příručky.
pro syny boha války Skandy — tj. zloděje, jímž byl *Skanda*, bůh války, patronem.
svastika — hákový kříž, prastarý indický symbol neznámého původu a významu. Jeho osy jsou v poloze vodo-

- rovné a svislé, kdežto nacisté, kteří tento symbol přejali, jej pootočili o 45° a postavili jej na hrot jednoho ramene.
- 79 — *Kárttikéja* — zvaný též *Skanda*; syn Šivův. Jezdí na pávu a v ruce třímá zlatý oštěp; proto se nazývá též *Kanakašaktin* — „bůh se zlatým oštěpem“.
bráhmanská šňůra — nošená přes levé rameno a pod pravou paží; od ní se její majitel nikdy neodloučí.
- 103 — *Měsíc přece* — Měsíc se podle pověsti stal pro své ctnosti ozdobou na hlavě boha Šivy, kde jeho srpek září jako drakokam.
- 105 — *Udajana* — král Vatsů, byl vysvobozen svým ministrem ze zajetí. Zatmění slunce a měsíce si Indové vykládali tím, že je na čas polyká a opět vyvrhne démon *Ráhu*, který se jim tak mstí za to, že na něho žalovali bohům, když se tajně napil jejich nápoje nesmrtnosti.
Zázračný vůz Pušpaku získal démon *Rávana* od boha bohatství *Kuvéry*. Později se ho zmocnil *Ráma*.
- 106 — *slon Airavana* — Jezdí na něm bůh *Indra*.
- 108 — *gandharvové a apsary* — polobožské bytosti obveselující bohy svým zpěvem a tancem.
- 109 — *sáriká* — druh drozda, který bývá v Indii chován v kleci, jelikož dovede napodobovat lidský hlas, podobně jako papoušek.
- 110 — *čampaka* — strom se žlutými, silně vonnými květy.
- 112 — *Kuvéra* — bůh bohatství a strážce zemských pokladů, sídlí v nádherném paláci na hoře *Kaildsu*.
šéphálíka, mallíka, navamallíka — různé druhy jasmínu.
ašókový strom (*Jonesia Asoka Roxb.*) — má krásné červené květy.
- 116 — *bůh - nosič disku* — tj. *Višnu*.
- 117 — *Dhrtaráštrův voj...* — hlavní postavy eposu *Mahábhárata* a *narážky* na jejich osudy.
- 120 — *Tumbura, Nárada* — proslulí pěvci.
- 125 — *Ananga* — jiné jméno boha lásky *Kámy* (*Madany* atd.).
- 129 — *Ahalja* — byla první ženou, kterou stvořil bůh *Brahma*, a dal jí za manželku *Gautamovi*. Byla svedena *Indrou*, který na sebe vzal podobu jejího manžela, jehož kletbou byla za to proměněna v kámen, ale byla vysvobozena a navráćena

- svému manželovi *Rámou*. V Indii platí za vzor cudné a ctnostné ženy.
- 137 — *cáry Baladévy* — označení větru.
Arđžuna — jeden z pěti synů *Panduových*, hrdinů *Mahábháraty*.
- 150 — *Bhíma* — nejbojovnější *Pánduovec*, který vynikal zejména v boji muže proti muži a v pěstním zápase.
- 152 — *tak můžem říkat jak chceme* — takové tvrzení ovšem neodpovídá pravdě.
Kernáťak — území v jižní části indického poloostrova. Lidé z jižní Indie jsou nápadně rychlým spádem řeči a výbušným temperamentem.
- 155 — *Nišumbha, Šumbha* — dva démoni, které zabila bohyně *Durgá*, manželka *Šivova*.
- 162 — *Holíme si hlavu* — *Buddhističtí* mniši si hladce vyholují vlasy na hlavě a vousy.
- 164 — *hmotař* — *Narážka* na materialisty, kteří byli v opovržení vyznavačů všech náboženství bez rozdílu.
- 168 — *Gándhári* — dcera *Subalova*, krále *Gandhártů*, a manželka *Dhrtaráštrova*, měla sto synů — *Kuruovců* (potomků prarotce rodu *Kuru*), kteří padli ve velkém bratrovražedném boji s *Pánduovci*, svými bratrance, na poli *Kuruově*; tento boj je ústřední osou eposu *Mahábhárata*.
gandharva — nebeský zpěvák.
- 169 — *ghí* — přepuštěné máslo, jedna z hlavních složek indické stravy.
- 176 — *jak Džatáju* — *Naprostý nesmysl*. Bájný pták *Džatáju* bránil *Rámovu* manželku *Sítu*, když ji démon *Rávana* unášel ve svém voze na *Lanku*. V nerovném souboji byl statečný pták smrtelně zraněn a vydechl naposled v náručí *Rámově*, jemuž ještě stačil vylíčit, co se za jeho nepřítomnosti stalo. *Váli* byl král opic, jež zabil *Ráma* na přání *Sugrívvy*, jeho mladšího bratra. Předtím se *Váli* násilím zmocnil *Táry*, manželky *Sugrívovy*, ale *Ráma* ji opět vrátil jejímu manželovi. Oba příběhy líčí epos *Rámájana*.
- 178 — *deset světových stran* — tj. 4 hlavní světové strany, 4 mezi-směry, zenit a nadir.
- 180 — *Mustíš žít* — *Narážka na zákon karmanu* o odplatě dobrých

- a zlých činů. Podle něho si každý člověk zaslouží své současné dobré nebo nízké postavení v životě, které určuje jeho *karma* — souhrn činů, jež vykonal v dřívějších vtěleních.
- 183 — *palášový strom* — jméno stromu — *Butea Frondosa*, který je také zván stromem *kinšuhovým*. Šišlal se ovšem domnívá, že jde o dva různé stromy.
- 184 — *Jako Čánakja* — Opět změt nesourodých postav.
- 185 — *Sítá* — hrdinka eposu Rámájana, nezemřela ani tam.
- 191 — *jak veliký Indra* — Na ostrov *Lanku*, který Indové ztotožňují s dnešním *Cejlonem*, se hnal *Ráma* se svým vojskem, nikoli bůh *Indra*.
- 193 — *Opři se o líanu* — Jako buddhistický mnich se nesměl dotknout ženy.
- 195 — *představený* — *šrésthin*, vážený a bohatý měšťan, který často předsedal soudcovu poradnímu sboru — jakési porotě.
- 200 — *Nohou maže* — Průběh soudního přelíčení byl zapisován na dřevěných deskách nebo na zemi.
- 201 — *aby přišla Vasantasénina matka* — Autor byl dobře obeznán s právními předpisy své doby, jelikož dosti přesně popisuje postup při jednání na soudu. Hlavní váhu při každém procesu měly výpovědi svědků. Rozsudek vynesený soudem mohl změnit nebo zrušit jen král.
- 204 — *mohou bohové vše dovésti k zdárnému konci* — Autor musil uprostřed truchlivé nálady a předzvěstí tragického konce alespoň naznačit, že (z vůle bohů nebo osudu) nakonec vše dobře dopadne. Tím mělo být zmírněno stupňování dramatického napětí.
- 205 — *oči do stran protáhlé* — Podlouhlé oči jsou v Indii znakem krásy, zejména u žen.
- 219 — *Manu* — slavná právní kniha připisovaná *Manuovi*, legendárnímu praotci lidstva, zakazovala odsoudit bráhmána k smrti nebo k tělesným trestům. Za vraždu měl být bráhmán vypovězen ze země, avšak majetek mu neměl být konfiskován.
- jak nerozvážně jedná* — Král Pálaka jednal proti ustanovením právních předpisů, jelikož Čárudatta byl rodem bráhmán. Máme však mnoho dokladů o tom, že v praxi velmi často králové překračovali svou pravomoc.

- 220 — *zkouškou jedu, ohně,...* — V nejistých případech se prováděly ordálie — boží soud vodou, ohněm, vahami i jedem. Pro bráhmány byly předepsány jen nejjednější zkoušky úlitbou vody.
- 238 — *Sahijské hory* — tak se nazývá část pohoří známého dnes pod jménem Západní Gháty, na západním pobřeží jihoindického poloostrova. Bohyní je zde míněna Durgá.
- 242 — *Kraunčiča* — jméno hory, podle pověsti vnuk boha *Himálaje*, kterého bůh Skanda (Kárttikéja) rozpoltil na dvě části. *Dakša* — jeden z praotců lidstva, konal jednou velkou oběť, zapomněl však na ni pozvat svou dceru *Satí* a jejího manžela, boha Šivu. *Satí* se však přesto k oběti dostavila, ale když byla hrubým způsobem uražena, vrhla se do plamenů a zahynula. Když se to Šiva dozvěděl, rozmetal obětiště a *Dakšu*, který se dal v podobě laně na útěk, zabil. Později ho však opět vzkřísil, když *Dakša* uznal jeho svrchovanost.
- Kailása* — legendární hora v Himálaji, sídlo boha Šivy a boha Kuvéry.
- 244 — *Kušávatí* — město na břehu Vény, jednoho z přítoků řeky *Kistny* v jižní Indii.

SVĚTOVÁ ČETBA

Svazek 219

Řídí Dagmar Steinová, Zdeněk Štolba a Jiří Zapletal

ŠUDRAKA

HLINĚNÝ VOZÍČEK

Ze sanskrtského originálu Mrčchakatikam (podle 3. vydání Káśhínátha Pánduranga Paraba, Bombaj 1909) přeložili Ivo Fišer a Jaroslav Pokorný. Předmluvu a poznámky napsal Ivo Fišer. Graficky upravil František Muzika.

Vydalo Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, n. p., jako svou 1004. publikaci v redakci krásné literatury. Praha 1959. Odpovědný redaktor Miloslav Žilina.

Z nové sazby písmem borgis Horley Old Style Monotype vytiskl MÍR, novinářské závody o i, n. p., Praha 3. Formát papíru 70 × 92 cm — 8,04 autorských archů, 8,24 vydavatelských archů — D 596106.

*Náklad 14000 výtisků. — Tematická skupina 13/5.
Vydání první.*

*Cena kart. 6,90 Kčs.
56/VIII-2*